

BAŞYAZI

Sorumsuz Bir Yayın Düzeni Olamaz

Hıfzı TOPUZ

Yeni R. - TV yasa tasarısı her halde bugünlerde açıklanacak. Tasarının ayrıntılarını pek bilmiyoruz ama, Devlet Bakanı Sayın Gökberk Ergenekon'un 28 Martta Radyo TV Yayıncılar Derneğinin Panelinde yaptığı konuşmadan anladığımızı göre yeni tasarı şu noktalara dayanıyor:

- Yayıncılık ilkelerinin saptanması yoluna gidilmeyecek;
- TRT'nin özerkliği üstünde durulmayacak ve TRT Devletin yanında olacak;
- Radyo TV Yüksek Kurulunun kaldırılması yoluna gidilecek;
- Yayıncılıkta özgürlüğü sınır tanınmayacak;
- Devletin özel TV'lere hiçbir baskısı olmayacak.

Bu sözlerden şöyle bir anlam çıkıyor: Hükümet yeni özel TV girişimlerine ters düşmemeye çalışıyor. Hürriyet, Sabah, Türkiye gibi büyük gazete sahipleri ile Koç Holding ve İlas Holding gibi ortaklıkların büyük hazırlıklar içinde olduğunu biliyoruz. Sayın Ergenekon'un ısrarla üzerinde durduğu gibi bir yanda özel TV'ler olacak, öte yanda TRT. Devlet kendi sesini TRT aracılığı ile duyuracak. Eğitsel ve kültürel yayıncılıkta TRT'nin görevi olacak, özel-lerin değil, Özel TV'lerin ise bu konularda hiçbir yükümlülükleri olmayacak. Onların programlarının içeriğine, yabancı film oranlarına, reklamlığına hiçbir sınır konmayacak.

Demek ki, Devlet ve özel sektör radyo ve televizyonların yanında kâr amacı gütmeyen yerel ve özgür radyoların, kamusal televizyonların kurulması için yasal bir ortam hazırlanmıyor.

Demek ki, Birleşik Amerika'da, Fransa'da ve birçok başka ülkelerde örnekleri görülen Radyo TV Yüksek Konseylerinin oluşturulması da söz konusu değil. Oysa Türkiye Avrupa Konseyi çerçevesi içinde yayıncılıkla ilgili birçok karara imzasını atmamış mıydı? Örnek mi istiyorsunuz? Buyurun:

Devamı 10. Sayfada

ÖZERK BİR RADYO ve TV KONSEYİ KURULMALI

Yeni bir Radyo Televizyon yasının hazırlanması için çalışmalar sürdürülürken Unesco İletişim Komitesi de birçok öneri getirmiştir. Yeni bir Radyo Televizyon Konseyinin nasıl kurulması, görev ve yetkilerinin neler olması gerektiği konularına bu önerilerinde geniş yer ayırmıştır. İletişim komitesinin bu alandaki başlıca önerileri şunlardır:

1. Konseyin Yapısı:

Konsey özerktir ve aşağıdaki biçimde 11 üyeden oluşturulur:

- Cumhurbaşkanı'nın atayacağı, kamu yönetiminde, ya da Radyo - TV yayıncılığında deneyimli, yansız ve kültürel alanda saygınlığı olan bir üye;
- Genel seçimlerde en çok oy alan ilk üç partinin yetkili organlarının seçecekleri birer üye;
- Anayasa Mahkemesi, Danıştay ve Yargıtay başkanlıklarının seçecekleri, tarafsız, kültür, sanat ve iletişim alanlarında en az 20 yıl deneyimli birer üye;

- En çok üyesi olan gazeteci örgütleri, Gazeteciler Sendikası, Gazete Sahipleri Sendikası, Basın Konseyi, Türkiye Yazarlar Sendikası ve en çok üyesi olan Sinemacılık ve Reklamcılık örgütleri temsilcileri bir araya gelerek seçecekleri ve meslekte en az 20 yıl deneyimli üç üye,

- Unesco Milli Komisyonunca, kültür sanat ve iletişim alanında tanınmış kişiler arasından seçilecek bir üye.

2- Konseyin Çalışmaları:

- Konsey kendi başkanını kendi içinden seçer;

- Üyelerin yaşı 65'in üstünde olmaz;

- Üyelerin görev süresi 6 yıldır;

- Üyelerin üçte biri iki yılda bir yenilenir;

- Üyeler milletvekili, belediye başkanı olamazlar, kitle iletişim araçlarında, reklam firmalarında görev alamazlar, şirketlerin ve bankaların yönetim kurullarına üye olamazlar;

- Konseyin hizmetinde yeterli bir personel kadrosu bulunur;

- Konseye bağlı olarak, gerekli durumlarda bir teknik danışma kurulu oluşturulur;

- Görev süresi sona eren üyeler emekli milletvekilleri ile aynı hak ve statüye tabi olurlar.

3. Yetki ve Görevler:

a) Genelde:

- Unesco'da 22 Kasım 1978'de kabul edilen İletişim Araçlarının Temel İlkeleri Bildirgesine uygun olarak yayınlarda insan haklarına, düşünce, anlatım ve haber özgürlüğüne, çoğulculuğa, değişik kültürlere saygının sağlanmasına, ırkçılığın, savaş kışkırtıcılığının ve şiddetin desteklenmemesine, etnik topluluklarla arasında düşmanlık ve bölücülük yaratacak davranışların önlenmesine, barışın ve uluslararası anlayışın gelişmesine katkı sağlanmasına gözcülük etmekte;

- Hükümetin ve Meclis başkanlığının isteyeceği konularda danışmanlık hizmeti yapmak;

- Hükümetin yabancı devlet ve firmalarla iletişim alanında yapacağı anlaşmaların hazırlanmasında görüş belirtmek;

- Televizyon ve radyolara frekans özgülemek (tahsis etmek);

- Uluslararası anlaşmalarla Türkiye'ye ayrılmış olan frekansların yabancı ortaklıkların egemenliği altına girmelerini önlemek;

- Seçim yasası çerçevesi içinde siyasal partilerin radyo ve televizyonlardan nasıl yararlanacaklarını saptamak;

- Avrupa Topluluğu kararları göz önünde tutularak, yerli ve Avrupa, kurgu, belgesel ve animasyon filmlerine çeşitli programlarda belirli oranlarda yer verilmesini zorunlu tutmak. (Detaylı)

Devamı 11. Sayfada

İÇİNDEKİLER:

Gazetecilik tarihinin en büyük serüveni : CNN
sayfa : 6
Rusya'da basın
Sayfa : 13
Prof. Dr. Sinanoğlu : UNESCO kuruluş esprisini kaybetti
sayfa : 16

KÜLTÜR VE İLETİŞİM

YAZILI BASININ KÜLTÜR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (*)

Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ

Yazılı basının işi ve işlevi bitti mi? Kültür olgusunu yalnızca bir "üst yapı" kurumu olarak değil de, İnsanoğlu'nun yapıp ederek öğrendiği. Öğrettiği herşey olarak alıp anlarsak yazılı basının kültür üzerindeki etkileri de artıyor olmalıdır. Ancak, iletişim teknolojisindeki baş döndüren gelişmeler karşısında yazılı basın bugün sanki geriliyormuş gibi görünüyor, en az öyle yorumlanıyor.

TV'nin mesajı ve gücü helki artık tartışılmıyor ama izleniyor ve eleştiriliyor. Şöyle ki çağdaş medyalar yazılı basını silip ortadan kaldırmadığı gibi yarattığı sorunlar ve boşluklarla basının önemini daha da artırıyor. Rönesans, Reformasyon, Bilim, Aydınlanma, Endüstri, Ulusal demokrasi devrimlerinin ürünü olan yaşlı dünyamız, adı geçen devrimleri basınıyla gerçekleştirmiş; yazıya, basına ve basımına dayanarak bugünlere ulaşmıştır. Bilim ve teknoloji tarihçileri, endüstri devriminin, buhar makinesinden çok, baskı makinesi ile, doğrusal (matematiksel) zaman kavramına dayandığı görüşünde birleşirler (Whitrow 1979). Endüstri, basın teknolojisini kuşkusuz geliştirdi ama Endüstri Devrimi'ni hızırlayan yazılı basın veya hasılmış yayınlardı. Kristof Kolomb'un okuduğu ve yanından ayırmadığı kitaplar arasında, ünlü bir Doğa Tarihi ile Batlamyus'un Küresel Dünya Coğrafyası ve Öklid geometrisi vardı. Batrya giderek Doğuya varılacağına inanan Kolomb. Dünyanın yuvarlak olduğunu biliyor gibiydi sanki!

Rönesans'ın ünlü kişisi Leonardo da Vinci buharın gücünü Mısır tarihinden ya da Roma tarihçilerinden öğrenmiş olmalıydı. Çünkü kullandı. Buhar makinesini yapan James Watt da Leonardo'nun oyuncak tasarımlarından esinlenmiş olabilir. Etki ve esinlerin kaynağı basılmış kitaplardı. Fransız Devrimini hazırlayan Voltaire veya Rousseau değil, fakat onların da katkıda bulunduğu Ansiklopedi idi. Büyük Fransız Devrimi ile adı sanı duyulmamış İngiliz Devrimi arasındaki başlıca fark, yüzyıllık gecikme değil fakat, ilk Ansiklopedi idi.

Buhar gücüyle çalışan fabrika nasıl elle yapılan üretimi hızlandırıp Endüstri Devrimi'ne yol açmışsa; pedallı veya kurşunlu dizgi makinesi ile basımevi de el yazması bilgi kaynaklarını bütün ülkelere ve dünyaya yaydı. Bilgin ve seçkinlerin tekelindeki bilgi pazara sunuldu, herkesin malı oldu. Çağdaş demokrasiler, okul görmüş yöneticilerin yönetime katılması ya da katkıda bulunmasıyla gerçekleşmedi mi?

Yazılı basının kültür üzerindeki bazı etkilerini kısa başlıklar halinde sıralamaya çalışıyorum:

1. Onbeşinci yy ortalarına değin Batı ülkelerinin kitaplıklarında toplam 10 bin kadar el yazması vardı; bu sayı XVI. yy'da tam bin kat artarak 10 milyona ulaştı. Bugün çağdaş bir üniversite kütüphanesinde beş milyon kitap var.

2. İngiltere'de 1525 yılının ilk sekiz ayında onbin okuma kitabı satılmış.

3. Aynı yıl (1525) basılan Almanca eserlerin % 85'i din reformu üzerine yazılmış geri kalan %15'i ise laik konularmış. Bugün oranlar tersine dönmüştür, deniyor.

4. Yazar ve düşünürlerin doğrusal bir mantık düzenine sokukları yazı dili, okuyan halkta ortak bir toplum veya ulus bilinci yarattı.

5. Dil kültür sisteminin ortak man-

tiği olan yazı, gramer ve yazın kurallarının önce standartlaşmasına, en sonunda da evrenselleşmesine yol açarak farklı kültürleri aynı uygarlık alanı içinde topladı. "Kültürün dili uygarlığın yazısı" deyimini buradan gelir. Türk Devrimi'nin kabul ettiği latin alfabesinin anlamı da budur.

6. Alfabe birliği, dil, lehçe ve ağızları aynı yazı dilinde toplayarak uluslaşma sürecini hızlandırmıştır. Karagöz ve Orta Oyunu anlaşma güclüğü ve yanlış anlama üzerine kuruluydu. Türk alfabesi, toplum ve kişilere ulaşabildiği, mal edilebildiği ölçüde, ulusal kimliğin temeli olmuştur, olacaktır.

7. Temel eserlerin ulusal dillere çevrilmesi, okullara girmesi çağdaşlaşma sürecini hızlandırmıştır.

8. Farklı etnik grupların ortak bir bilince sahip olmaları yalnızca ders kitapları ile değil günlük basın ve yazın eserleriyle mümkün olmuştur.

9. Sözlü gelenekten ayrılan yazılı basın devletin ve bilimin sözcüsü olmuştur. İktidarların "Mim-resmi" sözcüleri olagelmıştır.

10. Kültürel ve demokratik gelişmelere paralel olarak yazılı basın, Halkın ve Hakkın -muhalefetin- Sesi olmuştur.

11. Uzak Doğu toplumlarının kültür ve uygarlık kavramları, şehir ve şehirliden -Medine'den değil- yazı, basın ve yayın (Bun)'dan türetilmiştir. İlk Japon tarım takvimi XVII yy başlarında, 240 ciltlik Japon Kültür Tarihi ise XVIII yy ortalarında yayımlanmıştır.

12. "Japon Mucizesi" denilen olgunun gerisinde, 10 milyonluk basın yayın tirajları, bin yıllık bir yazın ve % 100 okur yazar desteği bulunuyor.

Bu örnekler çoğaltılabilir, farklı da yorumlanabilir elbet. Ancak büyük çoğunluğunu Türkçe eserlerden seçmeye dikkat ettim. Yüz milyarlar değerinde F-16'lar satabilen ülkemiz hızlı tren ve tramvay projeleri için mali kaynak bul-

makta güçlük çekiyorsa, bu çelişkinin açıklamasını yazılmamış ya da henüz basılmamış tarihlerimizde acaba bulabilir miyiz?

Yüksek teknolojiyi kullanmak bir kişiyi kurum veya toplumu modernleştirmeye, çağ atlamaya yetmiyor. Üretmek, bunun için de bilmek, okumak, özellikle de yazılmışları okumak gerekiyor. Başa gürleşen ülkeler arasındaki 'sanayi casusluğu', henüz yayımlanmamış kaynakları ele geçirme savaşları, IBM ile FUTTTSU arasındaki soluk kesen hız yarışını, Avrupa veya Dünya Kupasından daha az ilgiyle izlediğimizi inkar edebilir miyiz?

Çağdaşlık ve ulusal kimlik sorunlarımızın temelinde yapıp da yazamadığımız yada okuyup da iyi anlayamadığımız tarih veya daha doğru deyimle "tarihsizlik" ve de "talihsizlik" sorunlarımız yatmıyor mu?. Masal ve efsane çağından bilime geçişin köprüsü olan tarih bilinci, söze ve yayına değil, yazıya ve basına dayanıyor. Yazı ve basının iki amansız düşmanı var: Telefon ve TV! Telefonla iletişim, yazı yazma gereksinimini ortadan kaldırıyor, TV ise yazılanları, yazılmışları okumaya vakit bırakmıyor.

Sonuç olarak, günlük basının birinci sayfaları aylık dergi kapaklarına benzedi: Renk ve resim. Renkli baskı bir grafik sanatı olmaktan çıktı boyama tekniği oldu. Mayolu lotaryanın ne ölçüde bir çözüm getirdiği araştırılması gereken bir sorudur...

Bin veya binbir çeşit "temel eser"den çoktan vazgeçildi. Ama Ders Kitapları da dahil, ilkökulda 5, ortaokulda 10, lisede 15, yükseköğretimde 20 kitap, toplam olarak 50 kitap okutabilesek, çözüm kolaylaşabilir. Bu elli kitabın seçileceği 100 veya 1000 kitap herhalde vardır ülkemizde.

* Bu yazı Prof. Dr. Bozkurt Güvenç'in Hürriyet ve Sabah Gazetelerinin 21 Şubat 1992'de İstanbul Swiss Hotel'de düzenledikleri bir panelde yaptığı konuşmadan özetlenmiştir.

ÖZGÜR RADYOLAR BİLDİRGESİ

(Avrupa Özgür Radyolar Federasyonu İkinci Kongresi, Ağustos 1989)

I - Media'lar Dördüncü Güç olarak kabul edilirler. Çok büyük siyasal ve ekonomik oyunların hedefi olurlar, vatandaş gündüne dışlanır. Dünya çapında "concentration"lar nedeniyle media'lar ve genelde iletişim her türlü demokratik denetimden kurtulma eğilimindedir. Bunlar enformasyonu mala dönüştürürler, vatandaşlara da pazardaki insan gibi davranırlar. Herkesi çoğulcu ve eleştirel bir çerçeveye ile uyuşamiyacak bir biçimde ve iletişim hakkına aykırı olarak tek kalıba koyarlar. Devlet anlayışının karşısında bir karşı - iktidar durumunda olmaları gereken media'lar Devletle ortaklaşa temel hak ve özgürlükleri tehdit etmeye başlarlar.

Yani iletişim araçları özgür dolaşımı,

düşünce alışverişini destekleyecekleri, insanları ve halkları birbirlerine yaklaştıracakları yerde, kendilerine ulaşma olanağı olmayanları dışlayarak yeni engeller yaratırlar. Bu tehlikeler karşısında biz gerçek bir demokrasinin ve kültürel bağımsızlığın güvenesi olarak önlemler almalı ve vatandaş gözlerimizin önünde doğmakta olan yeni uluslararası iletişim alanının içine sokmalıyız.

II - İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirgesinin ilânından iki yüz yıl sonra haberleşme ve anlatım özgürlüğünün ne demek olduğunu yeniden anlatmanın çok acele ele alınması gereken bir konu olduğu kanısındayız. Vatandaşlara, siyasal iktidarlar ve ekonomik güçlerin doğrudan ya da dolaylı bir biçimde müdahale edemeyecekleri, özgür alanlarda gerçek bir iletişimin uygulanabileceği araçlar sağlanmalıdır. Bu alan radyoculuktur.

Her grup vatandaşa şunlar sağlanmalıdır:

1. Her haberi alma hakkı ve bu hak tanınmadığı zaman başvuruda bulunabileceği olanağının tanınması. Bu saydamlık hakkı, devlet yönetiminde olan, olmayan ama toplum üzerinde hissedilebilir bir etkisi olan bütün kurumlara tanınmalıdır.

2. İnsanlara bir karşı - haber yayma hakkı, başka bir deyimle yanlış bildikleri her haber karşısında bir yanıt hakkı tanımak gerekir. Kişisel olarak ilgili olmasalar bile insanların haber yayma, düşünce ya da kültürel yapıtlarını açık ya da özel olarak yayma hakları vardır.

3. İletişim Hakları: Her vatandaş grubu ulusal sınırlarının ötesinde başka vatandaş gruplarıyla ilişki kurabilir ve her soruyu açık bir tartışmaya sunabilir.

III. Çoğu zaman radyoculuk Yüce-Devletin özel av alanı sayılır ya da tecimsel istasyonlar radyoları kendi özel mülkleri gibi kullanırlar. Oysa hava bütün dünyanın malıdır, nefes almak için nasıl hava gerekliyse insanların kendi seslerini iletmek için de hava gereklidir. Devletler bu yüzden frekansların kullanımını açık bir tartışmaya sunmalı ve radyoculuğu boyunduruklardan kurtarmalıdır. Bu amaçla birleşen her vatandaş topluluğu özgürce radyoculuğa ulaşma hakkına, para yüzünden ayrıcalıklara uğramama hakkına ve seslerini başkaları tarafından bozulmadan yayma hakkına sahip olmalıdır. Bu hak Evrensel İnsan Hakları Bildirgesinin 19. maddesinden, Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Pakt'ından ve Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonunun 10. maddesinden kaynaklanır.

IV. Biz, Avrupa Özgür Radyoları, yayın hakkını elde etmek için savaştık. Bazı ülkelerde tanındık, bazı ülkelerde gücümüz kabul edildi, bazı ülkelerde yaşamımızı tehdit eden koşullara tabi tutulduk, Devlet tekelinin sürdürüldüğü bazı ülkelerde de yasaklandık. Ama biz buradayız, siyasal ve ekonomik baskılara karşı koymaya kararlıyız. Temel hakların savunulmasında rolümüz olduğunun bilincindeyiz. Avrupa'da yayıncılık yasaları arasında uyum sağlanma eğilimlerinin daha kötü koşullar yaratmasını kabul etmiyoruz. Tecimsel radyoların varlığına sistematik bir biçimde karşı koymadan siyasal iktidar ve ekonomik güçler karşısında bağımsız ve özgür radyolar olarak var olma hakkımızı savunuyoruz.

Bu belirttiklerimizin sonucu olarak bölgesel, ulusal ya da bölgesel düzeyde audiovisuel'le ilgili bütün yasalarda, yönelgelere ve konvansiyonlarda uyulması dileğiyle özgür radyo ilkelere savunuyoruz.

ÖZGÜR RADYOLARIN ON İLKESİ

1. Bir radyo kurmak ve kendi programını yayınlamak isteyen her vatandaş topluluğunun radyo dalgalarına özgürce ulaşma hakkı vardır. Bir radyo kurmak bir basın organı yayınlamaktan daha kısıtlayıcı yasal koşullara tabi olamaz.
2. Özgür bir radyo kâr amacı gütmeyen, kamu güçlerinin ve tecimsel toplulukların karşısında bağımsız bir radyodur.
3. Her vatandaş Devletin yönetiminde olan bütün frekansların nasıl kullanıldığını, frekansların nasıl planlandığını ve nasıl bölüştüğünü bilme hakkına sahiptir.
4. Frekans bandının bir bölümü özgür radyolara ayrılmalıdır. Radyo yayıncılığına ayrılan frekansların üçte biri öncelikle özgür radyolara verilmelidir. Bunların dışındaki frekanslardan özgür radyolar program elemanları iletimi için yararlanabilirler.
5. Özgür radyolar, kendilerine ayrılan frekans bölümü içinde bu frekansların nasıl kullanılacağını ve teknik yayın koşullarını özerk olarak saptarlar. Bunun için her bölgedeki özgür radyolar bir komisyon seçerler. Komisyon kararlarına karşı üst düzeyde bir hakem kuruluna başvurma hakkı vardır. Avrupa düzeyinde de böyle bir kurul oluşturulur.
6. Komisyon, özgür bir radyonun başvurusu üzerine, frekans dağıtımında koşullara uyulup uyulmadığını araştırır.
7. Özgür radyolar her tür vergiden muafdir. Varlıklarını sürdürebilmek için özgür radyoların kamu desteğine ihtiyaçları vardır. Bu destek özel ve kamusal radyo ve TV istasyonlarından alınacak ek bir vergi ile karşılanabilir.
8. Telif hakları konusunda da özgür radyolara tecimsel olmayan karakterleri nedeniyle özel kurallar uygulanmalıdır.
9. Özgür radyolarda çalışanlar meslekten gazeteciler gibi habere ulaşma ve yasal korunma hakkından yararlanırlar.
10. Media'lar ve telekomünikasyonla ilgili yasa tasarılarının, yasa değişikliklerinin ve uluslararası anlaşmaların hazırlanmasında özgür radyoların söz ve öneri getirme hakkı vardır.

RADYO DÜNYASINDAN HABERLER

RADYOCULUKTA DEVRİM: Digital Radyolar 1995'de Kullanılmaya Başlanacak

Radyoculukta yeni ilerlemeler oluyor. 1995'te radyo şimdikinden çok değişik, yepyeni bir iletişim aracı olacak. Televizyonun gelişmesiyle radyonun çağını tamamladığını sananlar aldantıyorlar; radyo yeni aşamalara hazırlanıyor. Yarının radyosuna "digital Audio-Broad-casting-Radiodiffusion Sonore Numerique (DAB) denecek.

Bu radyonun özellikleri şunlar:

- Digital radyo Compact Disc gibi dinlenecek;
- Digital Radyoyu engebelerden etkilenmeden her yerde aynı netlikle dinleyeceksiniz;
- Digital Radyo yayını yapan vericilerin sayısı üçe katlanabilecek. Yani, şimdi bir kentte 20 FM radyosu dinleme olanağı varsa bu sayı 60'a çıkabilecek.

Avrupa ülkeleri uzun bir süreden beri digital radyo alanında, EUREKA 147 projesi çerçevesi içinde çalışmalar yapıyorlar ve bu projeye Avrupa'nın tüm araştırma merkezleri, yayın kurumları, elektronik endüstri kurumları ve üniversiteler katılıyorlardı. BBC, Philips, Bosch, Deutsche Thomson Brandth, Rundfunktechnik gibi kurumlar da bu projeye katkıda bulunuyorlardı. Amaç Japonlardan önce bu alanda yeni birşeyler yaratabilmektir.

Araştırmacılar herşeyden önce ses kaynağı üzerinde çalışıyor ve yalnız insan kulağına seslenebilecek kaynakları araştırıyorlar. Bu çalışmalar Fransa'nın Rennes kentinde CCIETT merkezinde, Philips'i ve Munich'te Rundfunktechnik'e bağlı IRT merkezinin katılımıyla sürdürüldü; bu çalışmalar sonunda Musicam denen yeni bir ses devresi bulundu.

Çalışmalar bir yandan da yayın kanalı üzerinde yapıldı. Araştırmacılar sesin dağıtımını sırasındaki yankıları üzerinde çalıştılar. Amaç yankıları önleyerek sese bir değer kazandırmak ve böylece Hertz dalgalarından tasarruf sağlamaktı. Bu da başarılı, FM yayınlarında kullanılan gücün 10 kez az bir güçte Digital Radyo yayını elde edildi. Bu iki tekniğin birleşimi ile DAB denen digital radyo tekniği ortaya çıktı.

Bu tekniğin üç önemli özelliği daha var: Digital sistemde monofrekans yayını ile ülke çapında yayın yapılabilir; Çok-kent (multiville) uygulaması ile her kentte ayrı bir frekans kullanılıyor ve kentler kendi yerel yayınlarını programa ekleyebiliyorlar; yayın uydu aracılığı ile de yapılabilir ve böylece Avrupa düzeyinde yayınlar düzenlenebilir.

Bir de şu var: Digital sistemle verici sayısı arttırılabildiği için olanaklar çoğalmış oluyor; digital radyo çeşitlilik ve çoğulculuk getiriyor.

Bunların yanı sıra digital radyo veri biçiminde bilgi sağlamaya da elverişli olacak. Radyonun üzerinde bir ekran yer alacak, istediğiniz bilgileri, fotoğrafları bu ekranda bulacaksınız. Tabii bunlar TV'deki gibi hareket eden görüntüler olmayacak.

Digital radyoların 1995 yılı içinde Avrupa'da satışa çıkması bekleniyor. Yapılan hesaplara göre bir digital radyonun fiatı bugün satılan iyi kaliteli bir radyonun fiatı kadar olacak. Digital radyonun yayıncılıkta büyük bir devrim olacağı anlaşılıyor.

RADYOLARDA FRANSIZ ŞARKILARI

Fransa'da SNEP (Syndicat National de l'Édition Phonographique) ve APPI (Association de producteurs de programmes indépendants) adları altında toplanmış olan plak ve kaset üreticileri ile FM yayını yapan radyo kurumlarının birçoğu arasında yayınlarda Fransız şarkılarının oranını saptayan bir anlaşma imzalandığı bildiriliyor.

Anlaşmaya göre bu radyo şebekeleri şimdilik en az % 25 oranında Fransızca şarkı yayınlayacaklar, yerel radyolar ise 1992'de % 35, gelecek yıl % 40 oranında Fransız şarkısını yayınlamak zorunda olacaklar.

Fransız Audiovisuel Yüksek Konseyinin de bütün radyolar için en az % 15 oranını saptaması bekleniyor.

AVRUPA YAYIN BİRLİĞİ TÜM AVRUPA'YA YAYILIYOR

EBU-UER (European Broadcasting Union- Union Européenne de Radiodiffusion) diye adlandırılan Avrupa Yayın Birliği'nin 1993 sonunda tüm Avrupa ülkelerini kapsayan bir örgüt olması için çalışmalar sürdürülüyor.

12 Şubat 1952'de kurulan EBU eski Sosyalist Doğu Avrupa ülkelerinin dışındaki tüm Avrupa ülkeleri ile Kuzey Afrika ülkelerinden oluşmaktadır. Japonya, Avustralya, Birleşik Amerika, Kanada gibi bir çok üye de EBU'nun ortak üyesidir.

EBU 6 Haziran 1954'de sekiz Avrupa ülkesi televizyonları arasında Montreux'de bir deneme yayını ile Eurovision programını başlatmış, 1956 Ocağında Eurovision Control Centre adlı bir örgüt kurarak 24 Mayıs 1956'da Eurovision Şarkı Yarışmasını başlatmıştır.

EBU 1962 Ocak ayında da Eurovision Network'ü kurarak Eurovision günlük ortak haber yayınlarını düzenlemiştir.

Doğu Avrupa ülkeleri ise 1946'da Prag'da Sovyetler Birliğinin yönetiminde kurulan OIRT (Organisation Internationale de Radiodiffusion et Télévision) adlı örgüte üye olmuşlardır. Bu örgüt de 1960'da Intervision News adlı haber alış verişi merkezini oluşturmuştur.

Eurovision Network ile Intervision News şebekeleri arasında yıllardan beri program alış verişi yapılmaktadır.

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa Ülkelerindeki rejim değişikliklerinden sonra OIRT gücün düşmüş ve EBU ile anlaşarak tek bir Avrupa yayını örgütünün kurulmasını desteklemiştir.

Bu konuda geçen yıl Strasbourg'da iki örgüt temsilcileri arasında çeşitli toplantılar yapılmış ve gelecek yıl sonunda gerçekleştirilecek olan birliğin temelleri ve ilkeleri üzerinde anlaşmalara varılmıştır.

KARAOKE TELEVİZYONU

Aylık *Le Monde Diplomatique* gazetesinin müdürü Ignacio Ramonet gazetesinin şubat sayısında Japonya'da en yaygın olan Karaoke oyununun son zamanlarda televizyonlarda da etkileri olduğunu öne sürerek şunları yazıyor:

"Karaoke oyunu bugün Japonya'da çok yaygındır. Ülkede 500 bin Karaoke salonu vardır. Bu oyun son zamanlarda Amerika'da da yaygınlaşmış ve oradan Fransa'ya sızmıştır. Bu salonlarda oturan müşterilerden biri sahneye çıkar ve bir şarkı ister. Şarkının müziği derhal bilgisayar aracılığı ile teyp'de çalmaya başlar. Şarkının sözleri de yine aynı araçla salondaki bir ekrana yazılır. Sahneye çıkan müşteri müzik eşliğinde, ekrandaki sözleri okuyarak şarkıyı söyler. Müşterinin çok kötü bir sesi olsa bile salon kendisini alkışlar, çok eğlenceli bir hava olur. Müşteri sahneden iner inmez kendisine, kendi sesiyle bir de video - kaset ya da ses kaseti hediye edilir.

Demek ki sesiniz güzel olsa da olmasa da önemi yok, orkestra ve ekran aracılığı ile herşey düzenlenebilir. Siz kendinizi tanıtmış oluyorsunuz. Sahneye ya da ekrana çıkmak size muazzam bir zevk veriyor.

Şimdi televizyonlarda buna benzer şeyler yapılıyorlar. Fransa'da "Milyonlerin bileti" diye bir oyun var. Biletler 10 franga satılıyor, kazanırsanız sizi televizyona çıkartıyorlar. Bu biletler 1991'in son üç ayında 140 milyon franklık satılmış". (Yani 140 milyar TL.)

Ignacio Ramonet şimdi televizyonların her fırsatta izleyicileri ekrana çıkarttıklarını yazıyor. Çeşitli programlarda izleyiciler olur olmaz nedenlerle ekrana çıkıyorlar, kimi komiklik yapıyor, kimi başından geçen serüvenleri, kahramanlıkları anlatıyor. İzleyici de bunları heyecanla izliyor.

İzleyicinin ekrana ulaşması televizyonda bir demokratlaşma eylemi sayılabilir mi? Ekrana çok sayıda niteliksiz insanın çıkması televizyonda olsa olsa bir popülizm sayılabilir. Popülizm de demokratlaşma demek değildir. Televizyon ancak çeşitli eğilimlere, düşüncelere yer verdiği zaman çoğulculuğa yönelmiş olur, yoksa sıradan insanların abuk sabuk sözlerini, zıvalıklarını duyurmakla değil.

Euronews'un Merkezi Lyon Olacak.

Avrupa'da 12 Kamusal TV kanalının yöneticileri Avrupa çapında 24 saat ortak yayın yapacak Euronews kanalının Lyon'da kurulmasını kararlaştırdılar.

Bu projeye katılan TV kurumları

şunlar: Almanya'dan ARD ve ZDF, Belçika'dan RTBF, İspanya'dan RTVE, Fransa'dan Antenne 2 ve FR3, Yunanistan'dan ERT, İtalya'dan RAI, Finlandiya'dan YLE, Yugoslavya'dan JRT, Monako'dan TMC ve Avrupa dışından ERTU (Mısır). Bir Portekiz kanalının da projeye katılması bekleniyor.

Euronews'un işletme bütçesi 50 milyon Ecu olacak (yaklaşık 64 milyon dolar). Bunun yarısını projeye katılan kanallar yüklenecek bütçenin dörtte biri abonmanlardan ve reklamlardan karşılanacak. Geri kalan masrafları Avrupa Parlamentosu, Eruaka projesi gibi ortak Avrupa Kuruluşları ödeyecekler.

İtalya'da 12 TV Kanalına İzin Verildi.

İtalya'da televizyon kanallarındaki anarşiye son verilmesi için Bakanlar Kurulu geçen yılın son günlerinde bir kararname ile ulusal çapta yayın yapacak kanalların sayısını 12, yerel kanallarının sayısını da 500 olarak saptamıştı.

Bu çerçeve içinde ulusal çapta yayın yapacak 12 kanal şöyle seçildi: (Canale Cinque, Italia Uno, Rete Quattro), Telemontecarlo Italia, Videomusic, Sinema ve Spor Kanalı Telepiu 1 ve Telepiu 2, Rete A (Brezilya telenovellerini sürekli yayınlayan bir kanal), Rete Capri.

Portekiz Televizyonunda Tekel Kaldırıldı.

Portekiz'de yayıncılık tekelinin kaldırılması ve TV kanal sayısının 2'den 4'e çıkartılmasına karar verildi. Bu yıl sonunda yürürlüğe girecek olan yeni düzenleme ile kanalların ikisi devlet yönetiminde olacak, ikisi de özel.

Özel kanalların birisi kilisenin ve katolik çevrelerin yönetiminde olacak, öbürü de iktidarda olan sosyal demokrat parti liderlerinden Francisco Pinto Balsemao'nun. Büyük bir basın ve yayıncılık ortaklığının başında bulunan Balsemao yeni TV kanalını Brezilya'da telenovela'ları yapan Globo firmasının bir yan kuruluşu olan COMAR firması ile birlikte yönetecek.

Kanal sayısının 2'den 4'e çıkartılması ile devlet kanallarına verilen reklamların azalması bekleniyor.

TV'DE YERLİ ve YABANCI FİLM KOTALARI

Avrupa televizyonlarında ne oranda Avrupa yapısı film oynatılacağı 1985'den bu yana hem Avrupa Konseyi çerçevesi içinde tartışma konusu oluyor, hem de Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun organı olan Avrupa Parlamentosu içinde. Avrupa Parlamentosu Ocak 1988'de Avrupa televizyonlarında % 60 oranında Avrupa filmi gösterilmesini önerdi.

Kasım 1988'de Avrupa Konseyi "Sınırlar Ötesi Avrupa Televizyon Konvansiyonu Projesi"ni görüşmek üzere Stokholm'de bir toplantı düzenledi. Gündemde iki sorun vardı:

- Kotalar: Fransızlar Avrupa filmleri oranının % 60 olmasını istiyorlardı, ama bunun saat 16-22 arasında % 50 olabileceğini kabul ediyorlardı.

- Reklamlar: Reklam oranının genelde % 15 olması, ama her hangi bir saatte de % 20'yi aşmaması isteniyordu.

Toplantıya katılan ülkeler: Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Fransa, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Lihtenştayn, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Norveç, Portekiz, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere, Finlandiya, Vatikan ve Türkiye. (23 ülke).

Rodos Konferansı: (Aralık 1988) Avrupa Ekonomik Topluluğu Devlet başkanları toplantısında aklı yakın bir oranda Avrupa filmleri oynatılması önerildi.

Avrupa Ekonomik Topluluğu Bakanlar toplantısı: (13 Nisan 1989) Avrupa filmlerine çoğunluk sağlayacak bir oranda yer ayrılması istendi.

Avrupa Parlamentosu Toplantısı (Avrupa Ekonomik Topluluğu, 24 Nisan 1989 Strasbourg): Avrupa filmlerine çoğunluk sağlayacak bir yer ayrılması önerildi (oran saptanmadı).

Reklamların % 15-20 oranında olması istendi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (5 Mayıs 1989): Avrupa Sınır ötesi TV sözleşmesi. Yayın sürelerinin çoğunluğu Avrupa kaynaklı ürünlere ayrılması önerildi.

Avrupa Ekonomik Topluluğu 12'ler Dışişleri Bakanları Toplantısı (Lüksemburg, 3 Ekim 1989): Sınırsız Televizyon Direktifi onaylandı. Belçika ve Danimarka muhalif kaldı. Avrupa yapılarına çoğunluk sağlayacak bir oranda yer ayrılması önerildi. Yaptırım gücünün olmadığı vurgulandı.

Avrupa Ekonomik Topluluğu - Fransa arasında anlaşma (31 Temmuz 1991): En çok izlenen saatlerde şu oranlar uygulanması kararlaştırıldı. % 60 Avrupa yapısı (Bunun % 40'ı ulusal yapıt, % 20'si ötesi Avrupa ülkeleri)

% 40 Avrupa dışı yapıt.

Audiovisuel yapıt nedir?

Toplantılarda kotaların yalnız "audiovisuel yapıtlar" için geçerli olacağı belirtildi. Bu yapıtlar da şöyle tanımlandı.

- Fiction'lar (kurgu filmler)

- Belgeseller

- Animasyon filmleri

Neler audiovisuel yapıt değil?

- Tal-Show'lar

- Doğrudan sahne yayınları

Avrupa yayını nedir?

- Bütün Avrupa ülkelerinin yapıtları. Yani, Batı ve Doğu Avrupa ve Türkiye.

- Fransa'da Yüksek Audiovisuel Konsey'e kanallara göre oranları saptama yetkisi verildi.

Fransız Milli Meclisi 16 Aralık 1991'de kotalarla ilgili öneriyi onayladı.

GAZETECİLİK TARİHİNİN EN BÜYÜK SERÜVENİ : CNN

Hıfzı Topuz

Bugün uluslararası televizyon yayıncılığı deyince akla ilk CNN geliyor. Ted Turner 1 Haziran 1980'de CNN'i kurarken bunun "gazetecilik tarihinin en büyük serüveni" olacağını söylemişti; gerçekten de öyle oldu. CNN uluslararası iletişimde bir devrim yarattı. Neler denmedi CNN için? "Non-Stop TV", "Media Darbesi", "TV'de fast-food", "Şişpak Gazetecilik"....

Ted Turner 1970'e kadar iletişim alanında adı duyulmuş bir kişi değildi. Sonradan öğrendik, Ted Turner o yıl Atlanta'da batmak durumunda olan bir yerel TV istasyonunu satın almak istemiş, danışmanları kendisini vazgeçirmeye çalışmışlar; olmamış. Ted Turner inad etmiş ve istasyonu satın almış.

Bir süre sonra WTBS (Turner Broadcasting System) adlı kablolu TV şebekesini kurmuş. Bu şebekenin birkaç yıl içinde abone sayısı milyonları aşmış.

Bu başarı üzerine Ted Turner'in yeni bir serüvene atıldığını görüyoruz. Amerika'nın bu genç TV patronu 24 saat haber yayını yapacak bir TV istasyonu kurmaya yöneliyor. Yine kendisini vazgeçirmeye kalkıyorlar, olmuyor ve CNN kuruluyor. İşte o zaman Ted Turner'in adı tüm iletişim dünyasında duyuldu. "Bu iş tutmaz" diyenler çok oldu, ama CNN tuttu. Bu istasyon o dönemde yalnız Birleşik Amerika'daki kablolu TV şebekelerine yönelik yayın yapıyordu. CNN'i dışarıdan izlemek söz konusu değildi.

Aynı yılın sonunda Ted Turner yeni bir haber servisi kurdu: *Headline News*. Bu kanal da her yarım saatte bir yeni bir kısa haber programı yayınlıyordu. *Headline News* 800 bin abone ile yayına başladı ama, dört yıl içinde abone sayısı 16 milyona yükseldi.

Bu işte başarılı olunca Ted Turner önce 1983'te *Far East Service*'i, sonra da 1985'te *Europea Service*'i kurarak dış dünyaya açılmaya başladı.

1 Ekim 1985'te Ted Turner *Headline News* programını uydu ile Avrupa Televizyonlarına iletmekle yeni bir işe girişti. *Canal Plus*, *TF 1*, *Antenne 2* ve *FR 3* gibi Fransız televizyonları *Headline News*'a abone oldular. Çok kısa zamanda bu servis genişletilerek CNN International (CNNI)'e dönüştü.

Bizim burada izlediğimiz CNN gerçekte Amerika'daki CNN değil, CNNI'dir. Bu program Amerika'daki CNN'den seçmeler, *Headline News* haberleri ve CNNI'nin ürettiği günde yaklaşık dört saatlik özel haberlerden oluşuyor. CNNI Amerikalı olmayan bir izleyici kitlesine göre hazırlanıyor.

İlk başlarda CNNI yalnız Avrupa'ya, Kuzey Afrika ve orta Doğu ülkelerine yönelikti, sonra bütün ülkelere seslendi.

Uluslararası planda CNNI başarıya ulaştıran birkaç önemli haber var:

- Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'a karşı girişilen suikastın canlı olarak verilmesi: (1981).
- Challenger uydu taşıyıcısının havada patlaması (1986).
- Wall Street'te borsa bunalımı (1987).
- Çin'de Tiananmen olayları (1989).
- Panama'da General Noriega'nın tutuklanması (1990).
- Nelson Mandela ile ilk konuşma

(1990).

- Tüm dünyada CNN'i tanıtan Körfez Savaşı (1991).

- Moskova'da darbe (1991).

- Gorboçov ile Yeltsin arasındaki TV tartışması (1991).

CNN'in gücü:

Abone sayısı: 123 ülkede 70 milyon abone; ayrıca Amerika'da 51 milyon abone. Bunlardan başka Amerika'da 225 TV şebekesine, dışarıda 400 TV istasyonuna ve binden çok otele program dağıttı.

Bürolar: Amerika'da 9, dışarıda 18;

Personel sayısı: 600 kadar;

Bütçe: Masraf 135 milyon dolar (1989'da).

Gelir 340 milyon dolar

Kâr 140 milyon dolar kadar.

Kullanılan uydu sayısı: 5

Çalışma Yöntemleri:

CNN, olayı olurken anlatmaya yönelik bir yöntem uyguluyor. CNN'in yöneticileri olayları daha duyulmadan önce araştırmaya yöneldiklerini söylüyorlar. Amaçları izleyiciyi TV başında sürekli tutabilmek. Bu da her zaman kolay iş değil. Canlı yayın izleyicide bir olaya ilk tanık olma coşkusunu uyandırıyor. İzleyici bir çeşit "haber hastası" oluyor. Buna "haber toksikomanisi" deniyor. İzleyici bir kez toksikoman olunca haberleri gazetelerden de izlemeye başlıyor. Gazetede okuduklarını görüntülerle izleyince daha da zevk alıyor.

CNN'ciler "Bizim bir saatlik bir programımız bir gazete sayfasını bile doldurmaz" diyorlar. Bir saatlik programdaki konuşmaları yazmaya kalksanız, gerçekten de öyle, bir sayfayı doldurmaz. Ama görüntüleri anlatmaya kalkınca iş değişiyor.

CNN'in yaptığı en yararlı işlerden biri dünya olaylarını hiç izlemeye alışık olmayan Amerikan halkına dış dünyayı tanıtması oldu. Dışarının kapılarını açtı. Bu az şey mi?

CNN'ciler "Biz izleyiciye karşı dürüst olmaya çalışıyoruz, ama acele haber yetiştirmek yüzünden bazı hatalarımız olabilir" diyorlar. Ama, bu hatalar bazen çok zararlı izlenimler yaratıyor.

CNN güç bir işi başarmaya çalışıyor. Habercilikte iki anlayış var. Biri haberi sıcaklığına palatmak. Böyle olunca haber yeteri ölçüde incelenmemiş, araştırılmamış oluyor. İkinci anlayış haberi iyice ölçüp değerlendirdikten sonra yayınlamak. CNN'ciler birinci kuralı uyguluyorlar.

CNN'ciler "Öteki TV'ler için haber genel programın bir bölümüdür, zaman dolur, oyalama, eğlendirme aracıdır. Oysa bizim için haber her şeyin başıdır" diyorlar. Ama her zaman, öyle sürükleyici bomba haberi nereden bulacaksınız? CNN bu durumlarda "investigation journalism" denen araştırma gazeteciliğine yöneliyor. Bu da geniş bir ekip işi...

CNN'i sürekli izlemenin kötü bir yanı var, aynı görüntüyü günde beş on kez izlemek zorunda kalıyorsunuz; bıktırıyor. Ama, olayı bir kez kaçırmissanız sonradan yakalayırsunuz.

CNN'nin güçlüklerinden biri de bir olayı dünyanın dört bir yanında, değişik kültürler içinde yaşayan insanların tümüne göre değerlendirebilmek, her topluluğa karşı saygılı olabilmek; güç iş.

CNN'ciler "Körfez Savaşı bir yıldırım savaşı idi, bu savaş bir fast-food televizyonunu zaruri kıldı" diyorlar. Buna karşılık "Bu Savaş CNN'in savaşı idi" diyenler de oluyor. CNN röportaja ağırlık veriyor, yoksa incelemeye, yoruma değil, diyorlar, onlar da buna karşılık "Biz Körfez Savaşı sonunda tam 475 uzmanı ekrana çıkartıp yorum yaptık" diye yanıt veriyorlar.

CNN'in Savaş sırasında Irak televizyonuna bağlanarak verdiği görüntüler Amerika'da geniş tepkiler uyandırmıştı. Hatta CNN'in "Irak propagandası" yaptığı bile söylendi. Oysa CNN'ciler bu konuda çok titiz davrandılar, Irak bombardımanlarında ölenleri, suçsuz insanların çektiği acıları ekrana getirmediler. Buna karşılık mazota bulanmış karabataklarla Iraklıların zalimliğini göstermeye çalıştılar. Sonra o karabataklar görüntülerinin başka bir ülkede çekildiği de söylendi. Müttelik birliklerin yönergelerine salt bir saygı gösterdiler, gizlilik içinde tutulan askeri haberleri, örneğin Kuveyt Çıkartması konusunda önceden bildikleri ayrıntıları yayınlamadılar. Ama yine de, CNN'e karşı olan tutucular Bağdat kaynaklı haberlerin CNN'den yayınlanmış olmasını affedemiyorlar.

Ted Turner "İkinci Dünya Savaşı içinde çalışsaydık mutlaka Berlin'e muhabir gönderir, Goebbels'in koyduğu sınırlar içinde haber iletmeye çalışırdık" dedi. CNN'ciler Hitler'le ilgili haberlerin yayınlanması, dünyanın ona karşı düşmanlığını arttırmaya yarardı, diyorlar. Evet, bu başka bir habercilik anlayışı, çok iyi bir şey insanlara olayları doğrudan değerlendirme olanağı sağlayacak bir yol. Ama, CNN Körfez Savaşında bunu yapamadı ki. Bu yöntem uygulansa uluslararası anlaşmazlıklar azalmaz mı? İnsanlar birbirlerinin duygu ve düşüncelerini daha iyi anlarlar ve uluslararası anlayışlar gelişmiş olur.

Ama ne yazık ki, böyle bir habercilik anlayışından çok uzağız. İletişimciler uzak olsalar bile yöneticilerin bunu anlamalarına hiç olanak yok. İzleyiciler de ekranda kan ve enkaz görmeye alıştılar. Ama bütün bunlar hep tek açıdan çekilecek, tek yönlü olacak. Savaşlarda ve gerilim durumlarında sansür ve kendi kendini denetim mekanizması öyle iyi işliyor ki. Akılcılık ve hümanizma güme gidiyor, herkes şoven kesiliyor; korkunç bir şey.

Eski Sovyetler Birliğindeki Haber Ajanları Ne Olacak?

Sovyetler Birliği dağılmadan önce Birliği içeren ülkelerde Tass ve Novosti ajanlarının dışında şu ajanlar vardı:

- Kazakistan'da : Kaztag
- Kırgızistan'da : Kurtag
- Özbekistan'da : Uztag
- Azerbaycan'da : Azerinform
- Türkmenistan'da : Türkmeninform
- Tacikistan'da : Tajikta
- Gürcistan'da : Gruzinform
- Ermenistan'da : Armenpress
- Ukrayna'da : Ratau
- Beyaz Rusya'da : Belta
- Litvanya'da : Elta
- Estonya'da : Eta
- Letonya'da : Latinform
- Moldavya'da : Atem

Bu ajanların yabancı ajanlarla doğru ilişkilileri yoktu, dış haberleri Tass'tan ve Novosti'den alıyorlar, kendileri de yalnız ulusal haberleri üretmek bunları Tass'a aktarıyorlardı. Cumhuriyetler bağımsızlığa kavuştuktan sonra bütün bu ajanların gerçek birer ulusal ajans durumuna gelebilmek için hazırlıklara giriştikleri bildiriliyor. Bu da geniş yatırımları ve eğitim görmüş kadroları gerektirmektedir. Türkiye'nin Türkçe konuşan ülkelerdeki ajanslara teknik yardım yapması her halde önümüzdeki aylarda sık sık gündeme gelecektir.

Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Azerbaycan haber ajansları ile AA arasında bir haber Pool'u oluşturulması da söz konusu olmaktadır. Afrika, Latin Amerika, Asya-Pasifik ve Bağılantısız ülkeler arasında da bu çeşit pool'ler oluşturulmuştur: PANA, ASIN, OANA (ANN), NANAP bunların en önemli örnekleridir.

FRANSA'DA ROBERT HERSANT'IN BASIN IMPARATORLUGU

Ünlü "basın imparatoru" Robert Hersant geçen Mart ayı içinde taşra kentlerinde üç günlük gazeteyi daha ele geçirerek tekel sınırlarına dayandı. Hersant'ın satın aldığı gazeteler şunlar: Courrier de l'Ouest, Maine Libre et Ardennais.

Paris'te Figaro ve France Soir'in sahibi olan Hersant'ın elinde bulundurduğu günlük gazete sayısı böylece 22'ye yükselmiş oluyor. Midi Libre ve Est République gazetelerini de Hersant ayrıca kontrolü altında bulunduyor.

Hersant geçen yıl ulusal ve bölgesel günlük basın tirajlarının % 24'ünü elinde bulunduruyordu. Fransız yasalarına göre bir kişinin sahip olabileceği gazetelerin tirajı toplam tirajın % 30'unu geçemez. Hersant satın aldığı gazetelerle böylece tekelleşme sınırlarına varmış oluyor. Fransızlar bunu basında çoğulculuğun tehlikeye girmesi olarak yorumluyor ve hükümetin harekete geçmesini istiyorlar.

Toplam tiraj oranı % 30'u geçerse İletişim Bakanının hemen savcılığa başvurarak Hersant hakkında kovuşturma açması gerekecek. Bunun için de kesin tirajların saptan-

ması ile işe başlanıyor. Tirajlarda sık sık önemli değişiklikler oluyor. Hersant'ın sahibi bulunduğu gazetelerin durumu da her zaman pek parlak değil. Örneğin France-Soir bir zamanlar Fransa'nın en yüksek tirajlı gazetesi idi, bir milyon tirajı vardı, şimdi ise tirajı 200 bini aşmıyor.

MACAR BASINI PATRON DEĞİŞTİRİYOR

İngiliz basın imparatoru Robert Maxwell ölümünden bir süre önce Macaristan'da Esti Hirlap ve Magyar Hirlap gazetelerinin hisselerinin % 40'ını satın alarak Macar basınına yeni bir biçim vermeye yönelmişti. Ama Maxwell'in ölümünden sonra durum değişti.

Esti Hirlap gazetesinin hisselerinin % 40'ı Maxwell'in, % 40'ı da Devlet yönetimindeki bir yayınevinin elindeydi. Maxwell'in ölümünden sonra onun hisselerini de Hirlap Kiado adındaki bir yayınevi satın aldı. Böylece Esti Hirlap tamamen devletin

denetimi altına girmiş oldu. Esti Hirlap eskiden komünistlerin elindeydi, şimdi liberal-sağ eğilimli devletin eline geçti. Oysa rejim değişikliğinden sonra bağımsız olacağı umut edilmişti.

Maxwell'in denetimindeki Magyar Hirlap gazetesinin de bugünlerde el değiştirmesi bekleniyor. Maxwell'in hisselerini satın almaya aday 34 firma var. Başta gelenler Alman Gruner und Jahr (Bertelmann grubu), İtalyan Republica ve İsviçreli Marquand grupları. Macar gazeteleri böylece uluslararası basın tekellerinin eline geçmiş olacaktır.

FRANSA'DA KADIN GAZETECİ SAYISI ARTIYOR

Fransa'da Basın Kartları Komisyonunun yaptığı bir araştırma: Kadın gazetecilerin oranının son on yıl içinde %25'ten, %33'e yükselmiş olduğunu gösteriyor. Genç gazetecilerin oranı da artmaktadır. Çalışan gazetecilerin % 73'ünün yaşı 45'in altında.

Gazetecilerin % 70'i yüksek eğitim görmüşlerdir. Seçilen dallar genelde Edebiyat, Gazetecilik Yüksek Okulları, Hukuk, Siyasal Bilgiler'dir.

Kadro dışı yazı ücretiyle çalışan gazetecilerin oranı da 1980'de % 9.6 iken, geçen yıl % 14.8'e yükselmiştir.

Bölgesel Haber Ajanları ve Pool'le

Bugün çeşitli bölgelerde etkinliği olan başlıca haber ajanları pool'ları şunlardır:

Bağılantısız Ülkeler Haber Ajanları Pool'u:

Non Aligned News Agencies Pool (NANAP) adı verilen bu pool'un kurulması ilk kez 1960'ta Lusaka'da toplanan Bağılantısız Ülkeler Üçüncü Zirve Konferansında ortaya atıldı. Ondan üç yıl sonra Cezayir'de toplanan Dördüncü Zirve Konferansında da bu dilek yinelenildi.

Yugoslav Tanjug Haber Ajansı bu dileğe uyarak bir örgüt kurmaya yöneldi. Ocak 1975'te de Pool denen örgüt oluşturuldu. Pool'un merkezi Belgrad'taydı. 12 Ajans bu örgüte üye oldu. Ajanslar kendi haberlerinden çıkardıkları özetleri Tanjug'a gönderiyorlar, o da bunların dağıtımını sağlıyordu.

Bu sıralarda, Temmuz 1975'te Lima'da Bağılantısız Ülkeler Dışişleri Bakanları toplantısı yapıldı. Bakanlar Tanjug'un bu girişiminin geliştirilmesini ve bu amaçla bir sempozyumun düzenlenmesini önerdiler.

Tunus bu işi ele alarak 1976 Martında "Bağılantısız Ülkeler Habercilik ve İletişim Sempozyumu"nu düzenledi. Toplantıda en kısa zamanda Enformasyon bakanlarıyla ajans genel müdürlerinin bir araya gelerek bu konuyu geliştirmeleri istendi.

Bu öneriyi uyularak 1976 Temmuzunda Yeni Delhi'de bir toplantı düzenlendi, NANAP'ın statüsü bu toplantıda hazırlandı. Ondan bir ay sonra da, 1976 Ağustosunda Sri Lanka'da Beşinci Zirve toplantısı yapıldı. Devlet Bakanları Yeni Delhi'de hazırlanan Pool tasarısını onayladılar ve NANAP böylece kurulmuş oldu.

NANAP'ın bugün 7 dağıtım merkezi vardır: Belgrad, Yeni Delhi, Bağdad, Havana, Tunus, Kinşasa ve Jakarta merkezleri. Pool'a 100 ülke üyedir. Pool günde yaklaşık 60 bin sözcük dağıtır.

Pan African News Agency: PANA
Bu ajansın kurulması için ilk girişim-

ler Unesco'nun 1983'te Tunus'ta düzenlediği Afrika Haber Ajanları toplantısında yapıldı, ama somut bir sonuç elde edilemedi.

1977'de Kampala'da toplanan Afrika Birliği Örgütü (OAU) toplantısında bu konu yeniden gündeme getirildi, üye ülkeler bu işe belirli bir para koydular ve Nisan 1979'da Addis Abeba'da yapılan bakanlar Konferansında PANA'nın temelleri atıldı.

Bugün PANA'nın merkezi Dakar'dadır. Ajanslar kendi haberlerini Dakar'a iletirler, oradan haberler üye ülkelere gönderilir.

PANA'nın 43 üyesi vardır. PANA günde 25.000 sözcük üretir. Ne var ki üye ajanslar aidatlarını ödeyemedikleri için PANA güç durumdadır.

Asya ve Pasifik Haber Ajanları Örgütü OANA:

Organization of Asian and Pacific News Agency 1961'de Unesco'nun Bangkok'ta düzenlediği bir toplantıda kuruldu. Uzun yıllar önemli bir etkinliği görülmeyen bu örgüt 1977'de Unesco'nun Sri Lanka'da düzenlediği bir toplantıda yeniden canlandırıldı, Çin, Sovyetler Birliği, Japonya ve Türkiye'nin katılımıyla OANA tüm Asya ve Pasifik ülkelerini içine alan bir örgüt oldu.

O sıralarda yapılan toplantılarda OANA'nın teknik bağlantılarını sağlamak amacıyla bir de Asia and Pacific News Network (ANN) adlı bir örgüt kuruldu. ANN bugün Uzak ve Güney Doğu Asya ülkelerinde etkinlikleri olan bir örgüttür.

ASIN:

Latin Amerika haber ajansları arasında kurulmuş olan bu örgüt günde 8 bin sözcük üretir.

Karab Ülkeleri Haber Ajansı CANA:

Garibbean News Agency 1967'de toplanan Karab Ülkeler İfukümet Başkanları toplantısında alınan bir kararla ve Unesco'nun yardımıyla 1972'de kuruldu. Günde 24 bin sözcük üretir.

BASIN, AJANSLAR VE GAZETECİLER

Reuter'in İşi Kolay Değil

Reuter ajansının son zamanlarda bir bunalım geçirdiği anlaşılıyor. Reuter'in kendine yeni bir çekidüzen vermesi için önemli kararların arifesinde olduğu söyleniyor.

Reuter'in ötedenberi iki büyük bölümü vardır, biri "News" denen genel haber servisi, öbürü de bankalar ve büyük işletmeler için ürettiği ekonomik ve mali haberler servisi. Reuter'in gelirlerinin % 90'ı bu ikinci bölümden gelir. Reuter'in 1991 yılı geliri 1.466 milyon İngiliz lirası olmuştur.

Reuter'in bankalarda, gazete, radyo, televizyon haber servislerinde, elçiliklerde ve çeşitli kurumlarda 200 binin üstünde terminali vardır: 74 ülkede çalıştırdığı gazeteci sayısı 1714'tür.

1851'de kurulan Reuter'in Londra'da, Fleet Street'deki merkezinin bugün artık çağını yitirmiş bir hava taşıdığı öne sürülüyor.

Reuter'in en ünlü genel müdürlerinden biri olan Gerald Long 1973'te ekonomik ve borsa servislerinde yaptığı yeniliklerle ajans büyük hamlelere girişmiş, adı da Reuter Holdings olmuştur. Ama bu başarıların 1989'dan sonra sürdürülemediği görülmüştür. Reuter Amerika'da, Pasifik'te ve Doğu Avrupa'da yeni bürolar açarak abonman ücretlerini artırmış, bu da bir kriz yaratmıştır.

Şimdi Reuter için şöyle denmektedir: Reuter olağanüstü bir ajanstı, dünyanın en büyük ajanstıydı, şimdi olağan bir ajans oldu. "Reuter kuruluşundan beri elde ettiği ünün sarsılmasını istemediği için ödün vermeyecektir" deniyor.

Rusya'da Tass'ın Yerini Rita Aldı

Sovyetler Birliğinde iki büyük ajans vardı: Ünlü Tass ajansı ve daha çok röportaj ajansı olarak çalışan Novosti ajansı. Sovyetler Birliği dağılırken Novosti ajansına Ruslar el koydular ve ajansın adı RIA oldu. Böylece bir süre Rusya'da iki ajans ayrı ayrı çalışmalarını sürdürdüler.

Geçen Ocak ayının sonlarına doğru Rusya Enformasyon Bakanı Mihail Potoranine RIA ile Tass'ın birleştirildiğini ve yeni Rus ajansına Rita adı verildiğini açıkladı.

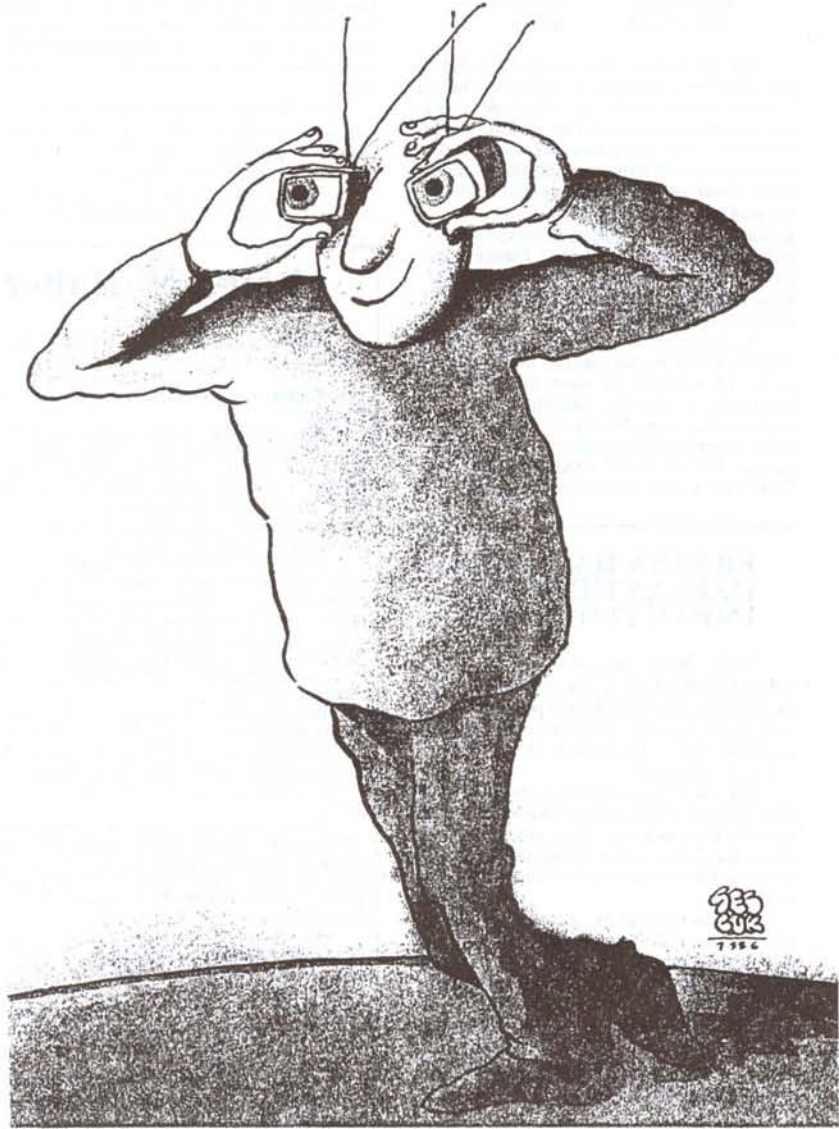
IACMR Genel Konferansı Ağustos 1992'de Brezilya'da Yapılacak

IACMR'in (Uluslararası İletişim Araştırmaları Derneği) iki yılda bir yapılan genel konferansı 16-21 Ağustos 1992 tarihleri arasında Brezilya'da Sao Paulo kentinde yapılacak.

Konferansın ana teması "Yeni Bir Dünya İçin İletişim" olarak belirlenmiş bulunuyor. "Yeni Bir Dünya İçin İletişim" ulusal toplumlar içinde ve arasında paylaşılan yeni bir dünyanın ikurul-

ması için gerekli iletişimin hem dünyamızı hem de çevremizi koruduğuna da işaret ediyor.

Konferansa tema olarak "Yeni Bir Dünya İçin İletişim" in seçilmesinin nedenleri arasında Kristof Kolomb'un Amerika kıtalarına ayak basmasının 500. yılı olması, Doğu Avrupa, Latin Amerika ve dünyanın diğer yörelerindeki son değişiklikleri sayılabilir.

ULUSLARARASI GAZETECİLER ÖRGÜTÜ ÇEKOSLOVAKYA'DAN AYRILACAK MI?

Merkezi Prag'da olan Uluslararası Gazeteciler Örgütü (IOJ) son zamanlarda önemli bir bunalım geçiriyor. 1946'da Kopenhag'da toplanan uluslararası bir gazeteciler Kongresi sırasında kurulan IOJ ertesi yıl Prag'da yerleşmiş ve komünist-sosyalist ülkelerle Üçüncü Dünya ülkelerinde çok gelişmişti. Yakın zamanlara kadar üye sayısı 200 bini buluyordu.

Merkezi Brüksel'de olan Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (IFJ) ile IOJ arasında uzun yıllar büyük bir rekabet söz konusu idi.

Çekoslovakya'daki rejim değişikliğinden sonra Çekoslovak Gazeteciler Sendikası IOJ'den ayrıldı. Yeni hükümet de IOJ'den merkezini başka bir ülkeye taşınmasını istedi: IOJ buna karşı koydu ve yasal yollara başvurdu. İki yıl önce IOJ başkanlığına seçilmiş olan Brezilyalı gazeteci Armando Rollemberg ve Genel Sekreter Fransız gazeteci Gérard Gatnot ve yönetim kurulu üyeleri Çekoslovak hükümetinin

bu kararına karşı büyük bir kampanyaya giriştiler. IOJ'nin Yönetim Konseyi geçen yılın sonlarında Yemen'in başkenti Sana'da toplandı. 72 ülkeden gelen 82 örgüt temsilcisinin katıldığı toplantıda Arab ülkeleri için Sana, Uzak Doğu ve Pasifik ülkeleri için de Pyongyang'da birer bölgesel merkezin açılması kararlaştırıldı.

Bu Konsey toplantısında üyeler IOJ'nin bir özelleştirisini de yaparak şunları vurguladılar:

- 1968'de Sovyet askerleri Çekoslovakya'ya girdikleri zaman 2000 Çek ve Slovak gazetecinin

işine son verilmiş ve IOJ buna hiç bir tepki göstermeyerek meslek ahlakı bakımından yüz kızartıcı bir suç işlemiştir.

- IOJ Çekoslovak Komünist Partisine bağlı bazı kurumlarla işbirliği yaparak Doğu Avrupa ülkelerindeki itibarını yitirmiştir.

- IOJ 1988-89 yıllarında tüm gelirlerini Maliyeye bildirmeyerek mali bir suç işlemiştir.

IOJ şimdi, bütün bu gelişmelerin ışığında kendine yeni bir yol seçmeye ve IFJ ile yakın bir işbirliğine yönelerek yeni bir politika uygulamaya çalışmaktadır.

CILECT : Sinema ve TV Eğitimi

(International Liaison Centre for Films and TV Schools- Centre International de Liaison des Ecoles de Cinéma et de Télévision)

Uluslararası Sinema ve Televizyon Okulları Bağlantı Merkezi CILECT 1955'te Cannes'de kuruldu. Merkezin amacı sinema ve televizyon eğitimi ve araştırmaları alanında işbirliğini geliştirmek, okullardaki öğretim görevlileri ve öğrenciler arasında ilişkileri güçlendirmek ve eğitim yöntemlerinin gelişmesine hizmet etmektir.

CILECT öğrenciler arasında film alışverişine, film festivallerinin düzenlenmesine katkıda bulu-

nur, Sinema ve TV tarihi üzerindeki araştırmaları destekler ve bu amaçlarla Unesco ile yakın ilişki içindedir.

CILECT gelişme yolundaki ülkelerle de ilgilenir, bu ülkelerden gelen öğrencilerin sinema ve TV okullarında 3-4 yıl eğitim görmeleri için olanaklar araştırır.

Dünyadaki bütün sinema ve TV okulları CILECT'e üye olmuşlardır, CILECT 1981'de Danimarka Yüksek Sinema Okuluna gelişme yolundaki ülkelerin gereksinmelerini saptamak için görev vermiş ve bu okulun hazırladığı "Bridging the Gap" başlıklı rapor CILECT'in

1982 Sydney Genel Kurul toplantısında onaylanmıştır. Bu rapora uyularak CILECT gelişen ülkelere yönelik CILECT/TDC (Training for Developing Countries) adlı bir programı uygulamaya başlamıştır. Bu programdan yararlanmak isteyen kurumlar CILECT/TDC'nin Danimarka'daki merkezine başvurarak yardım istemektedirler.

Unesco'nun 1992-93 programında da, gelişen ülkelerin sinema ve televizyon okullarındaki audio-visual eğitim malzemesinin geliştirilmesi için bir yardım fonu ayrılmıştır.

MEDIAS, MENSONGES ET DÉMOCRATIE:

Aylık Le Monde Diplomatique gazetesinin yayınladığı bu özel sayıda iletişimle ilgili otuz yazı var. Yazıların birçoğu daha önce Le Monde Diplomatique'te yayınlanmıştı. Araştırmacılar arasında şu kişiler dikkati çekiyor: Herbert Schiller, Armand Mattelard, Michael Palmer, John Berger, Jacques Decornoy, Serge Halimi ve Ignacio Ramonet.

Araştırmalarda özellikle televizyonların saptırmaları ve yalanları üzerinde duruluyor.

Bu özel sayıdaki bütün karikatürleri ve kapağı Selçuk Demirel çizmiş.

A.Ü. BYYO YILLIKLARI

1991 yılında, A.Ü. BYYO'na büyük hizmeti geçmiş iki öğretim üyesine armağan olmak üzere iki BYYO Yıllığı yayınlanmış bulunuyor. A.Ü. BYYO Yıllık 1989-1990 Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Armağan, A.Ü. BYYO Yıllık 1991-1992 ise, Şevket Evliyagil'e Armağan olarak çıkarıldı.

A.Ü. BYYO Yıllık 1989-1990, A.Ü. BYYO'nun kuruluş çalışmalarına katılmış, Okul'un müdürlüğünü yapmış, 1988'de emekli oluncaya kadar, A.Ü. BYYO'da lisans ve yüksek lisans programlarında çeşitli dersler okutmuş olan Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a armağan olarak hazırlandı. Bu yılın en önemli özelliği, Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'ın eski öğrencilerinin bu yıl için hazırlamış oldukları bilimsel yazılarla literatüre yaptıkları katkılarıdır.

Şevket Evliyagil'e Armağan'da ise, kendisi ile birlikte çalışmış öğretim üyelerinin kendisi hakkında yazmış oldukları yazılar yanında bilimsel yazılar da yer almaktadır.

Milliyet (1950 - 1979). Bir Gazetenin Türk Dış Politikasına Bakışı.

NEVİN BALTA, (Yüksek Lisans Tezi) G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1991.

Türk basını üzerinde yapılmakta olan çalışmaların daha bilimsel ve sistematik bir düzeye kavuşturulması kaçınılmaz bir gereksinim. Basınımızın son elli yılına damgasını vuran önemli bir yayın organı olan Milliyet üzerinde bu kaygıya yapılan bir çalışma daha bu konuda memnuniyet verici. Milliyet'in iç politikasını konu alan bir çalışmanın (Bkz. İletişim Dünyası sayı: 7 s. 14) ardından Nevin Balta da adı geçen gazetenin kuruluşundan 1979 yılına kadar olan 29 yıllık süre içerisinde gösterdiği dış politik tavrını inceledi.

Kuruluşunun ilk yıllarında Ali Naci Karacan'ın da etkisiyle DP'nin katı bir destekçisi olan gazete 1955'de Abdi İpekçi'nin yönetime gelmesiyle bu tutumunu yumuşatmaya başladı. 1960'larda CHP'nin iktidara gelmesiyle de önceleri destek verdiği DP'nin karşısına geçerek iktidar partisinin dış poli-

tik kararlarının önemli bir destekçisi ve onaycısı durumuna geldi. Ancak, 1970'lerden itibaren gazetede Abdi İpekçi'nin dışında Mümtaz Soysal, Ali Gevgilili, İsmail Cem, Sami Kohen gibi köşe yazarlarının da yer almasıyla birlikte gazetenin İpekçi çizgisindeki gidişinde esnekleşme başladı. Temelde söz konusu çizginin dışına fazla çıkılmasa da sözü edilen tarihten itibaren gazeteye daha çok sesli bir tavır da egemen olmaya başladı. Bu çoksesliliğin de etkisiyle kuruluşundan beri iktidar yanlısı olmayı kendisine ilke edinen gazete, 1970'lerden itibaren ülke çıkarlarını ön planda tutan bir tavır takınmaya başladı. Nevin Balta'nın saptamasına göre bu da gazeteyi giderek daha yansız bir çizgiye yöneltti. Abdi İpekçi'nin ölümüne kadar da gazete dış politikada Türkiye'ye saygınlık kazandıran, ülke çıkarlarını ön planda tutan ve okuyucuya bu konuda tartışma ortamı yaratan bir kitle gazetesi olma özelliğini korudu.

SORUMSUZ BİR YAYIN DÜZENİ OLAMAZ

Baştarafı 1. Sayfada

Avrupa Sınırlararası TV sözleşmesi (5 Mayıs 1989), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin TV'de reklamcılıkla ilgili kararı (23 Şubat 1984), Yine aynı komitenin uydularla ilgili kararı (7 Aralık 1984); Avrupa Konseyi Parlamentosunun İletişim Araçları ve İnsan Hakları Bildirgesiyle ilgili kararları (23 Ocak 1970); Basında Tekelleşmelerle ilgili karar (23 Ocak 1975); Ulusal Radyo TV kurumlarının rolü ve yönetimi konusunda karar (23 Ocak 1975); Basın ve TV özgürlüğüne yönelik tehlikelerle ilgili karar (28 Nisan 1978); Kablolü TV ve Uydu yayıncılığı konusunda karar (7 Ekim 1981); tecimsel reklamcılıkla ilgili karar (2 Ekim 1982); Şiddet, Kültür ve Eğitimle ilgili karar (23 Ocak 1983); Yerel radyolarla ilgili karar (31 Ocak 1991); Yayıncılıkta Demokratik Reformlarla ilgili karar (22 Nisan 1991).

Bunların yanı sıra Unesco'nun çeşitli toplantılarında alınan uydu yayıncılığı ile ilgili kararlar var, MacBride Komisyonunun önerileri var, Avrupa Yayın Birliğinin kararları var, üyesi olmaya çalıştığımız Avrupa Ekonomik Topluluğunun kararları var.

Ne yapacağı bunları? Yok mu sayacağız? TV'lerin bu anlaşmalara, kararlara, önerilere uygun yayın yapıp yapmadıkları izlenmeyecek mi?

Ülkemizde frekans sayısı çok kısıtlıdır. Bunlar Ulusal Servetin bir bölümü sayılır. Bunların dağıtımında ve kullanımında savurganlık yapamayız. Frekansların kamu çıkarına kullanımı ülke ve Devlet sorunudur.

Peki, Radyo TV alanında tekelleşmeleri kim izleyecek? Kim engelleyecek? Bütün bu alanı orman yasalarının egemenliğine mi bırakacağız? Bir düzenleme, izleme, denetleme mekanizması kurulmazsa yayıncılıkta anarşi doğar. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir başboşluk, bir vahşi liberalizm yoktur.

Devletin, yayın kurumlarının bağımsızlığını, ya da özerkliğini koruyarak, kamu yararına bu alana bir takım sınırlar getiremsinden daha doğal bir şey olamaz. Böyle bir görevi de ancak meslekte, adalet ya da Devlet yönetiminde deneyimli ve üst düzeyde saygınlığı olan bağımsız kişilerden oluşan bir kurul üstlenebilir.

Özgürlük; Evet, elbette, ama özgürlük sorumluluktan ayrı düşünülemez. Kişinin özgürlüğü toplumun hakları ile sınırlanır.

Radyo TV Yüksek Konseyi

Baştarafı 1. Sayfada

- Avrupa Konseyi'nin 25 Ocak 1975 tarih ve 748 sayılı ve 7 Ekim 1981 tarih, 926 sayılı kararlarına uyarak yanıt hakkına yer verilmesini, vatandaşın radyo ve televizyona ulaşma hakkının tanınmasını, radyo dinleyicisi ve TV izleyicisi demeklerine radyo ve TV'lerden düşüncelerini duyurma hakkının verilmesini sağlamak;

- Reklamla ayrılmak üzere ve oranları Avrupa Konseyi'nin 7 Ekim 1981, 23 Şubat 1984 tarihli kararları, Kasım 1989 Stokholm Sözleşmesi hükümleri ve Avrupa Topluluğu kararları göz önünde tutularak sınırlamak ve yanıltıcı reklamları önlemek;

- İletişimde fiili tekellerin kurulmasını önleyecek sınırları saptamak;

- TV aracılığı ile Türk Sinema ve tiyatrosunun gelişmesine yardımcı olmak;

- Kültür yozlaşmasına karşı önlem almak;

- Türkiye'de üretilen müzik türlerinin gelişmesine katkıda bulunmak, TV ve Radyo yayınında bu müzik türlerini belirli oranlarda yer verilmesini sağlamak;

- Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulunun 7 Aralık 1984 tarihli kararına uygun olarak yayımlara özel ve ailesel yaşama saygı gösterilmesini gözetilerek olmak;

- Kamu hizmeti gören yerel yayıncılığın gelişmesini desteklemek;

b) TRT alanında

- TRT'nin özerkliğine gözetilerek olmak;

- TRT genel müdürlüğünü seçmek;

- TRT Yönetim Kurulunca yapılan her düzeydeki yapısal değişiklik önerileri incelemek;

- TRT'nin yayın, denetim, reklam yayını gibi konulardaki yönetmelik ve kararlarının, yıllık genel yayın planını ve özel yayın esaslarını inceleyerek önerilerde bulunmak;

- TRT'nin kuruluş yasasına ve yayın ilkelerine uygun yayın yapıp yapmadığına ve tarafsızlık ilkesine uygun davranıp davranmadığına denetlemek, gerekli durumlarda TRT'yi uyarmak ve önlem almak.

c) Özel Televizyonlar konusunda

Özel TV'ler iki tür yayıncılık yaparlar:

- Yer yayıncılığı (Hertz dalgalarıyla): Ulusal, bölgesel ya da yerel çapta TV yayıncılığı.

Konsey teknik elemanlara danışarak, uluslararası anlaşmalara göre Türkiye'de hangi frekansların kullanılacağına saptar ve bunları ilan eder. Frekanslara aday olan ortaklıklar kuracakları kanaldan nasıl yararlanacak istediklerini Konseye bildirirler. Konsey sunulacak dosyada firmanın parasal kaynakları, ortakların payları, öteki medya'larla ilişkileri, yabancı sermayenin katılımı, yöneticilerin kimlikleri, yayının teknik koşulları, personelin durumu üzerinde ayrıntılı bilgi bulunur.

Konsey yabancı sermayenin katılım oranını sınırlar, fiirmayı oluşturanların başında, ya da iletişimin başka dallarındaki paylarına da sınırlar koyar.

Adayların sundukları dosyaların incelenmesinden sonra Konsey firmaların temsilcilerini bir görüşmeye çağırır ve kendilerinden ayrıntılı bilgi ister.

Konsey öte yandan da kurulacak kanalın yayının programının nasıl oluşturulması gerektiği konusunda, örneğin haberlere, kültürel ve eğitsel programlara, reklamlara, yabancı ve yerli dizilere, yerli sinemaya, kanalı doğrudan üreteceği filmlere ayrılacak zaman konusunda bazı koşullar önerir. Bu koşullara uyulmadığı zaman uygulanacak önlemleri ve cezaları saptar.

Konseyin öne sürdüğü koşulları kabul eden adayların iletişim alanındaki deneyimleri, inandırıcılıkları, özgürlüklere ve insan haklarına saygılı olup olmadıkları ve konuya ne ölçüde yararlı olacakları göz önünde tutularak bir seçim yapılır ve bir sözleşme hazırlanır. Yayının bütün ayrıntıları ve uygulanacak önlem ve cezalar bu sözleşmede yer alır.

- Uydur yayıncılığı: Kiralanan bir uydur kanalıyla Türkiye'ye yada Türkdil konuşan ülkelere ve bölgelere yönelik yayımlardır.

Bu yayımların programları Türkiye'de hazırlanır, PTT aracılığı ile uydura iletilerek ülkeye gönderilir.

Program üretimi Türkiye'de yapıldığı ve program PTT aracılığı ile dışarıya iletildiği için Konseyin bu yayımlar üzerinde gözetilme hakkı vardır. Bu tür yayımlar için de Konsey ile yayıncı firma arasında, yukarıda sıralanan koşullar çerçevesi içinde bir sözleşmenin yapılması gerekir. Yayıncı firma sözleşmedeki koşullara uymazsa Konsey çeşitli önlemler alabilir, programı yapan ve programı dışarıya ileten PTT'ye karşı cezalar uygular ve dolaylı olarak yayını durdurabilir.

Uyduyan gelen yayının yerel çapta aktarılmasını sağlayanlara karşı önlem alabilir, bunları engellebilir.

Bu durumda suç işlemiş olan bir kanala reklam verilmesini engellemek için önlem alır.

ç) Yer yayıncılığı yapan Kamusal-yerel TV'ler:

Bunlar TRT dışındaki özerk kamu televizyonlarıdır. Belediye, Açık Öğretim ve Üniversite televizyonları bu bölüme yer alır.

Konsey bu televizyonların koşullarını saptar ve ilgililerle bir sözleşme imzalar.

d) Kablolu TV şebekeleri:

Döşenmiş kablolar aracılığı ile yayın yapacak özel ya da kamusal TV firmaları ile Konseyin saptayacağı koşullar altında sözleşmeler imzalanır.

Bu kanalların şu seçenekleri olabilir:

- Dışarıdan uydur aracılığı ile yayımlanan bir programı abonelere iletmek;

- Belirli oranlarda doğrudan program üretmek;

- Sitelere, aboneler arasında yerel konularda tartışmalar düzenlemek, programlar hazırlamak.

e) Radyo yayıncılığı:

TRT yayıncılığı dışında Radyo yayıncılığı şu türlerde olabilir:

- Özel radyolar: Bunlar ulusal, bölgesel ya da yerel çapta ticari radyolardır.

Konsey, özel televizyonlara olduğu gibi, bu radyolara da adaylar arasından seçim yaparak ve belirli koşullara uyularak, sözleşme ile frekans tahsis eder. Sonra da yayıncının gözetilmesini yapar ve gerekirse yaptırım gücünü kullanarak cezalar uygular.

- Kamusal-özerk ve yerel radyolar (Belediye ve Üniversite radyoları gibi)

Konsey bu radyolara frekans tahsis eder ve yayın koşullarını bir sözleşme ile saptar.

Belediye radyolarının şu amaçlara yönelik olmalarına özen gösterir:

• Vatandaş belediyelerin etkinliklerini duyurmak, vatandaşın düşüncelerini öğrenmek, vatandaşla danışmak ve vatandaşla çok yönlü bir iletişim kurmak;

• Yönetimle ilgili bir karar alınırken vatandaşın katılımını sağlamak;

• Çok yönlü ve demokratik iletişim hakkından vatandaşın yararlanmasını sağlamak;

Konsey üniversite radyolarının da üniversitede işlenen konuların dışarıya yayılmasına katkıda bulunmaya amaçlar.

- Kamu hizmeti için Bağımsız-Yerel radyolar (Dernek, vakıf ve sendika radyoları)

Konsey Avrupa Konseyi'nin 31 Ocak 1991'de aldığı 957 sayılı karara uyularak yerel radyoların gelişmesini gözetir.

Bu karara göre Avrupa Konseyi Parlamentosu yerel radyoların anlatım ve haberleşme özgürlüğü hizmetinde, kültürün gelişmesinde, düşüncelerin özgür oluşumunda ve tartışılmasında özel bir yeri olduğu kanısındadır.

Avrupa Konseyi şimdiye kadar yerel radyolara izin vermemiş üye devletlerin bunu sağlamalarını istemektedir.

grupları karşısında bağımsız olmaları, reklamcılığa dayanmaları ve fiili radyo tekellerinin ağına düşmelerini istenmektedir.

Konsey Bağımsız-yerel radyoların bir kültür hizmeti vermelerine, bir yörenin ya da bir topluluğun gelişmesine ve olayları duymasına yardımcı olmalarına, demokratik tartışma ortamını yaratmalarına özen gösterir.

Konsey bu tür radyoları kurmaya aday olan demoklerin ve vakıfların amaç ve statülerini inceledikten sonra uygun görevleri demoklere, vakıflara ve sendikalara yayın izni verir. Belediyelerin ve kamu kuruluşlarının bu radyolara yardım etmelerini destekler ve amaçlara uygun yayın yapıp yapmadıklarına gözetilme eder.

f) Tekelleşmelere karşı önlem:

Konsey fiili tekelleşmeleri engellemek için şu önlemleri alır:

- Bir kişi ya da bir tüzel kişi doğrudan ya da dolaylı olarak ülke çapında yayın yapacak bir TV ortaklığının % 25'inden çoğuna sahip olamaz;

- Bir kişi ya da bir tüzel kişi doğrudan, ya da dolaylı olarak bir TV ortaklığının % 15'inden çoğuna sahipse başka bir TV ortaklığının % 15'inden çoğuna sahip olamaz;

- Bir kişi ya da bir tüzel kişi doğrudan, ya da dolaylı olarak bir TV ortaklığının % 5'er paylarından fazlasına sahipse, başka bir TV ortaklığının paylarının % 5'inden çoğuna sahip olamaz;

- Bir kişi ya da tüzel kişi bir TV ortaklığının paylarının % 25'ine sahipse, bir radyo ortaklığındaki payı da % 15'i geçemez;

- Hiçbir yabancı ortaklık Türkiye'de yayın yapan bir ortaklığın paylarının % 20'inden çoğuna sahip olamaz;

- Hiç bir kişi ya da bir tüzel kişi iki yayın iznine birden sahip olamaz;

- Yayımladığı günlük gazetelerin tiraj toplamının ülkedeki günlük gazete tiraj toplamının % 20'sini aşan bir basın kuruluşu bir TV ortaklığının ancak % 20'sine sahip olabilir.

g) Yaptırım gücü:

Sözleşme belirtilen koşullara uymayan bir yayın kurumuna karşı Konsey şu önlemleri alır:

- Yayını bir ay ya da daha uzun bir süre için durdurabilir;

- Yayın iznini kısıtlayabilir;

- Parasal bir ceza verebilir;

- Yayın iznini tümüyle geri alabilir;

- Reklamların durdurulmasına ilişkin önlem alabilir.

h) Sinemanın korunması:

- Sinemanın korunması ve yerli film yapımının gelişmesi için Konsey yayın kurullarıyla yapılan sözleşmelere hükümler koyar;

- Her bir kanalda yayımlanacak yerli filmlerin oranını ve sayısını saptar (Bu oran Avrupa Topluluğu ülkelerinde % 40'dür);

- Her bir kanalda yüzde kaç oranında Avrupa filmi gösterileceği belirtilir. (Bu oran Avrupa Topluluğu ülkelerinde % 20'dir. Avrupa filmi deyimi yalnız Avrupa Topluluğu ülkelerini değil, Doğu Avrupa ülkeleri de dahil tüm Avrupa ülkelerini kapsar.)

- Sinema salonlarının korunması için de yeni çıkan bir filmün kaç yıl sonra Televizyonlarda yayımlanacağına belirlir;

- Filmler gösterilirken reklamların ancak bir kez araya girebileceğini ve bunun da belirli bir süreyi aşmayacağına gösterir.

i) Radyo ve Televizyonlarda çalışan yayıncıların statüsü ve hakları:

- Konsey yayıncı personelin statüsünü saptar;

- Bu personeli meslek özelliklerini belirleyerek sınıflara ayırır;

- Her sınıfın kendi içinde gelişmesini sağlayacak çalışmalar yapar;

- Yayıncılığın bir meslek olmasını sağlayan yayın ahlakı ilkelerini belirler ve onları korur;

- Mesleki dayanışmanın güçlendirilmesine yardımcı eder, yayıncıların örgütlenmesinde, dernek ve sendika çalışmalarında karşılıklı çıkaracak engelleri ortadan kaldırmaya çalışır;

- Yayıncı gazetecilerin ve personelin düşüncelerinden, inançlarından, demoklere, sendikalara ve siyasal partilere üye olmalarından ötürü kınanmalarını sağlar. İşe alınmalarında, terfilerinde başka görevlere atanmalarında bu nedenle kendilerine farklı işlem yapılmasına karşı çıkar;

- Yasal koşullarla saptanmış grev hakkının kullanılmasına gözetilme eder.

INTERNATIONAL FEDERATION OF JOURNALISTS INTERNATIONAL ORGANIZATION OF JOURNALISTS

Following an invitation extended by the IFJ meeting of senior officers of the two organisations was held in Brussels on February 11th and 12th 1992. At the conclusion of the meeting, the IFJ and IOJ delegations issued the following statement:

STATEMENT

"The IFJ and IOJ delegations believe that progress toward increased joint activity between the IFJ and the IOJ can only be achieved if co-operation is based upon principles of independent journalism and independent trade unionism, without regard to political or religious orientation.

The IFJ and IOJ delegations, believing that unity among journalists of the world is best achieved through practical programmes of work based upon objectives which are shared, agree to recommend to their respective governing bodies the following proposals for co-operation:

1. Safety of Journalists

Both organizations agree to give

urgent priority to joint implementation of the action plan on safety of journalists previously agreed by the international and Regional Organizations of Journalists.

Both organizations, therefore, should pool resources in order to establish an effective information exchange and the widest possible network of contacts to assist all journalists working under daily conditions of censorship, intimidation or repression;

2. Copyright

Both organizations agree that immediate cooperation is needed in defence of journalists' copyright worldwide, particularly in relations with the World Intellectual Property Organization, and that a joint meeting of the IFJ Copyright Working Party and the IOJ

Copyright Committee should be organized to consider proposals for practical cooperation;

3. Trade Union Development

Both organizations note the proposal for cooperation between the IFJ and the International Journalism Institute in Berlin. Both organizations agree that this planned seminar, for journalists organisations from developing countries, which will consider strategies for trade union development should examine case studies and issues of practical and immediate concern to working journalists.

Both organizations further agree to publish jointly the results of this seminar and to use this report as a resource document to assist journalists organisations worldwide in defining issues and activities for trade union development.

These proposals, which do not interfere with the autonomy and integrity of either organization, should provide the basis for continued dialogue between the IFJ and the IOJ.

Brussels,

February 12th, 1992

IN SEARCH OF UNITY

Seeking unity of the international journalist movement presupposes that the IOJ and the IFJ concretely plan and work on joint projects. This logic and desire dominated the thinking of our member organizations at the 11th Congress of the IOJ in Harare. We are coming to Brussels in pursuance of this objective and in response to your kind invitation.

On our part, we in the IOJ, have proposed that we discuss the convening by both organizations of a world journalists confluence in a democratic manner that is to be defined by representatives of a Commission representing the movement as a whole. The proposal is intended to serve as a starting point for reaching a common understanding, but it can also be the outcome of a process of frank discussion on the serious problems and needs of journalists as well as on the role of the media at the end of the 20th century.

There are many common problems the solution of which requires our close cooperation. A brief reflection on issues challenging journalists world-wide will make us realize that we are extremely close in our endeavours, and that our differences, in fact, are hang-ups of the past and based on a time and a

mentality that no longer exist. Talk about unity of journalists or about unity of the international journalists movement should stop and instead unity itself should be established through intensification of dialogue and co-operation. Some people might be sceptical about this, but it is indeed feasible and possible once the desire and intention exist on both sides.

The new IOJ leadership would like to propose that both our organizations jointly work on the following projects:

a) Organization this year of a meeting of journalist organizations on questions of trade unionism. This meeting should discuss common problems and search for guidelines to practical action to confront such issues as concentration of mass media ownership and the effects of such concentration on conditions of employment of journalists and on freedom of expression;

b) Joint editing of a book on the trade-union experience of journalists in a number of countries. Such a book should be jointly published in several languages, distributed world-wide and the costs be shared;

c) Joint establishment without delay of a body to elaborate a common strategy on the question of protection

and security of journalists, especially those on dangerous missions. In this connection, urgent common action is needed in such countries as Yugoslavia, Colombia, Peru, Haiti, the Sudan, China, etc;

d) Joint organization with IG Medien of Germany of a seminar on the question of journalists and the media vis-à-vis European economic integration.

The task of defining the convening of the meeting on the questions of trade unionism and the criteria of participation in it as well as the coordination of the other project should be, in our opinion, entrusted to a commission that both organizations agree upon. This commission -3 with double affiliation, and 1 affiliated to each of the two international organizations. Definitely, this process of bringing both the IOJ and the IFJ closer together would be widely disseminated among our member organizations.

These are some of the ideas and proposals we would like to share with you. They are inspired by the desire to work concretely for achieving unity of our movement. We are at the same time open to any evaluations and proposals by the IFJ leadership.

We hope that we will together take all necessary steps at this stage to pave the way for unity of the international journalist movement.

RUSYA'DA BASIN

Rus basınında her gün önemli değişiklikler oluyor. Son olarak 14 martta Pravda gazetesinin yayına "bir süre için son verildiği" yani, gazetenin kapandığı bildirildi.

5 Mayıs 1912'de Lenin'in girişimiyle kurulmuş olan Pravda 80 yaşındaydı. Gazetenin adının yanında Lenin'in resmi yer alıyor ve başlığın altında da "bütün dünya işçileri birleşiniz" yazısı okunuyordu. On milyon tirajı olan Pravda 1917'den beri Parti-Devlet Gazetesi durumundaydı.

Pravda bir süreden beri ekonomik bir bunalım içindeydi. Gorbaçov zamanında gazetenin başına getirilen İvan Fralov Pravda'yı bağımsız bir gazete yapmak için girişimlerde bulunmuş ve gazetenin sütunlarını yerli ve yabancı reklamcılığa açmıştı. Yabancı basın ortaklıkları ile işbirliği olanakları araştırılıyordu. Bu amaçla Robert Maxwell'le de ilişki kurulmuştu. Gazete borsa haberlerine ve evlenme ilanlarına sayfa ayırıyordu. Ama herşeye karşın tiraj sürekli düşüyordu. Tiraj önce 7 milyona düştü, sonra üç milyona, daha sonra üç milyona, daha sonra da 1 milyona.

1991 Ağustosundaki darbe girişiminden sonra gazete başlığının altındaki "bütün dünya işçileri birleşiniz" yazısı kaldırıldı. Gazetenin bağımsız olduğu, demokratik reformları destekleyeceği açıklandı. Gazetenin başyazarlığına atanan Seleznev, Pravda'nın yeni bir biçim alacağını, bunun için de yabancı kaynaklardan destek arayacağını bildirdi.

Çeşitli güçlükler yüzünden son aylarda haftada ancak 3 gün yayınlanabiliyordu. Gazetenin inandırıcılığı kalmadığı için de okuyucu Pravda'yı almaz olmuştu. Pravda Komünist Partisinin kapatılmasına karşı çıkmış ve bunun "meşruluk" ilkesine aykırı olduğunu yazmıştı.

Gazetenin 14 Martta çıkan son sayısında da Pravda'yı "pazar ekonomisi" nin öldürdüğü ve "intikam" duygusuyla davranan politikacıların gazeteyi batırdıkları öne sürüldü. 75 yıl içinde, özellikle Stalin ve Brejnev dönemlerinde yapılan bütün haksızlıkları onaylayan Pravda'nın yeni bir kişilik kazanması olanağı kalmamıştı.

İzvestia ve Troud'un durumu

1917'de kurulan İzvestia gazetesinin de pek iyi durumda olmadığı anlaşılıyor. Yüksek Sovyet Konseyi'nin yayın organı olarak çıkan İzvestia'nın tirajı da son zamanlarda 10 milyondan 3 milyona düştü.

Gazete 1991 Ağustosunda darbe girişimini desteklediği için bütün yöneticiler değiştirilmiş ve İzvestia bağımsız olmuştu. Ama yeni Cumhuriyetler, bağımsızlığa kavuştuktan sonra, İzvestia'nın dağıtımını durdurdular, bu yüzden de tiraj düştü.

Gazetenin Sovyetler Birliği içinde 39 bürosu vardı, bu sayı 12'ye indirildi. İzvestia da bütün öteki gazeteler gibi reklamcılığa yönelmek zorunda kaldı.

İzvestia'nın da fiatı ve abonman ücreti artırıldı ve gazete yeni parasal kaynaklar aramaya yöneldi. Çeşitli haftalık dergi ve broşürler basan bir konsorsiyum'un başında olan İzvestia belgesel film üretimi ve yabancı gazeteciler için gezi programları düzenleyen bir turizm acentalığı işlerine de girişti. Amerikan Hearst firması ile işbirliğine yöneldi.

Buna karşılık Sendikaların yayını organı olan Troud'un durumu kötü görünmüyor. Tirajı 18,7 milyondan 12 milyona düşen Troud ekonomik bunalıma daha iyi karşı koyuyor.

Yakın zamanlara kadar en iyi durumda olan gazetelerden biri Komsomolskaya Pravda idi. Komünist gençlik örgütünün organı

olan bu gazetenin başlığının yanında Lenin'in portresi yer alıyordu. Tirajı geçen yıl 17,6 milyondan 12 milyona düşen bu gazete yine Rusya'nın en yüksek tirajlı gazetesi sayılıyor.

Komsomolskaya Pravda bir süreden beri magazin yazıları ve ekleri yayınlıyor, abonman ücretlerini arttırıyor ve reklamlara da daha geniş yer ayırıyor.

Eski Sovyetler Birliğinin en büyük aylık kadın gazetesi olan Kristianka'nın da ekonomik bunalım yüzünden tirajı 22 milyondan 13 milyona düştü. Eskiden Sovyetler Birliği Komünist Partisinin organı durumunda olan bu gazete 1990'da Sovyet Kadınlar Komitesinin organı oldu.

Kristianka'ya yıllık abone olmak için Eylül'de abonman ücretini yatırmak gerekiyor ama, enflasyon yüzünden fiatlar öyle artıyor ki bu paralar masrafları karşılayamıyor. Kağıt, baskı ve dağıtım masrafları durmadan yükseldiği için gazete bunalımdan kurtulamıyor. Eskiden Kristianka Finlandiya kağıdına renkli basılmış. Finlandiya'dan getirilen kağıdan fiatı Rus parasıyla şimdi 50 ile katlandığı için gazete adı kağıda basılacak ve resim basmaktan vaz geçmek zorunda kalacak.

Bunlardan yanı sıra şimdi Rusya'da yeni magazin gazete ve dergilerin çoğaldığı görülüyor. Cınayet ve seks dergilerinin yanı sıra falcılık dergilerinin de satışları artıyor. Basının genelde güç bir durumda olduğu anlaşılıyor. Bunalıma düşen gazeteler ya hükümetten yardım istiyorlar, ya reklamcılığa ve yabancı sermayeye başvuruyorlar, ya okuyuculardan destek arıyorlar, fiatlarını arttırıyorlar, yardım kampanyaları düzenliyorlar, ya da sayfalarını azaltmak zorunda kalıyorlar. Lotaryacılık daha Rus basınına girmemiş.

IOJ NEWSLETTER

1992/FEBRUARY

THE INTERNATIONAL ORGANIZATION OF JOURNALISTS

IOJ - FIJ - HISTORICAL MEETING

On the 12th of February, in Brussels, the IOJ, - International Organization of Journalists and the IFJ - Internatinonal Federation of Journalists signed a joint declaration with a view to jointly act in the field of the safety of journalists and in the defense of the copyrights of journalists. They also have agreed on quickly organizing a Seminar on trade-unionism for journalists unions from developing countries.

The Statement was signed under the premise that the cooperation shall be based upon the principles of independent journalism, regardless of political or religious orientation, and it constitutes amarkpoint in the process of unification of the international journalists' movement.

The IOJ delegation presented a written document entitled "In Search of Unity", proposing the cooperation on several projects, this clearly demonstrating the willingness of initiating an effective process of understanding with the IFJ. The talks between both delegations resulted in a basic declaration (see it below).

Closing the meeting, the IFJ President, Mia Doornaert, stressed that the agreement represented a significant step forward since it is a starting point to the process of mutual unders-

tanding.

Speaking on behalf of the IOJ, the IOJ president, Armando Rollemberg, considered that he would have preferred the understandings to result in a more intense cooperation, though he recognized that the final declaration represented a very important achievement for the international journalists' movement.

The IOJ President claimed for the disarmament of spirits, stressing the necessity of ending with the intrigues which have darkened the relationships between both organizations during the cold war period.

There participated in the talks, on behalf of the IOJ, President Armando Rollemberg,

Secretary General Gérard Gatnot, Deputy Secretary General Mr. Mazen Hussein, Executive Committee Member Mr. Tom Morris and the Secretary to the IOJ President Mr. Ramsés Ramos (assisting the meeting). On behalf of the IFJ, IFJ President MIA Doorneart, Secretary General Aidan White, Treasurer Rob Bakker and Director Neal Swancott and Ms. Marie Anne Paquet, as an assistant.

The IOJ and IFJ delegations agreed on wide divulgating of the agreement to stimulate the cooperation among journalists' organizations on the international and regional levels, as well as to force the pace of process of mutual understanding.

IOJ and IFJ delegations after signing of a joint statement

SİNANOĞLU: UNESCO KURULUŞ ESPRİSİNİ KAYBETTİ

Baştarafı 16. Sayfada

1991 Genel Konferansı 25 gün sürdü. Daha da kısaltılması düşünülmektedir, 8 güne indirilmesini isteyenler var. Çok önemli bir konudur, çünkü, örneğin geçen yılki Genel Konferans'ta ülkemiz için hayati önemi olan bir konuda konuşmak imkanı bile bulamadık. Kültür komisyonunda yasadışı yollardan götürülen eserlerin iadesi konusunda daha görüşmeler başlarken konuşmaların beşer dakikayı aşmaması kararı alındı. Kaçırılan eserlerin iadesi ile ilgili 1970 Sözleşmesi yavaş yavaş yürürlükten kaldırılmaktadır. Yerine Unesco dışında hazırlanan bir sözleşme getirilmek istenmektedir. 1970 Sözleşmesi kaçak eser ticaretinden zarar gören ülkelerin haklarını koruyordu. Yenisi, büyük çoğunluğu 1970 Sözleşmesini imzalamaktan kaçınan ülkelerin lehinedir. Durumu ayrıntılı bir şekilde açıklamak, iki sözleşmeyi karşılaştırmak, mağdur ülkelere sonucun ne olacağını anlatmak, tepkimizi göstermek beş dakikaya sığdıramazdı. Sonuç: Genel Konferans Komisyonlarında yeni öneriler getirmek bir yana, gündemdeki maddeleri tartışmak bile imkansız hale gelmiştir. Genel Konferans Unesco'nun en yüksek organıydı. Bu durumda bütün önemini kaybetmiş bulunmaktadı.

- Unesco bu durumda politik bir organ haline mi geliyor?

- Unesco tamamen politik bir organ haline getirildi. Çünkü Japon Projesi'nin Genel Konferans'ın ilgili komisyonunda görüşülmesi beklenirdi. Ama öyle olmadı. Hukuk işleri komitesiyle ele alındı. Hukuk açısından sakınca yoktur dendi ve kabul edildi. Buradan Genel Kurul'a gitti. Orada delegasyon başkanları, hükümetlerince esasen onaylanmış olan projeyi kabul ettiler. Böylece Yürütme Kurulu politik bir kurul haline geldi. Projede Yürütme Kurulu'na daimi delegelerin katılması da öngörülmektedir: Bu kurul yılda iki kere toplanır, toplantı günleri 1.5 -2 ayı bulur. Bunun büyük masraflara yol açtığı öne sürülerek Unesco nezdindeki daimi delegelerin katılması pratik bir çare olarak tavsiye edildi. Bu durumda bilim ve fikir adamlarının bu kurula kolay kolay atanmayacakları açıktır.

ABD ve İngiltere örgütten çekilirken Unesco'nun politikaya bulaştığı iddiası dünya kamu oyunda yer etmeye başlamıştı. Efendim, ne demekmiş dünyada yeni ekonomik düzen programı? Ne demek olur mu? Böyle bir tasarı ortaya atılmışsa ve bir takım devletler tarafından desteklenmekte ise, Unesco'nun görevi tasarımı incelemektir. Zaten ne uygulama yetkisi vardır, ne de mali gücü. Bir program onaylanırsa onun uygulanmasına BM sisteminin Dünya Bankası, UNDP, Unicef gibi öteki örgütleri yardımcı olurlar. Unesco sorunları sadece bilimsel açıdan inceler. Bunu yapmakla Unesco politika mı yapıyor? Bir de bugün kimsenin ağza almadığı - yeni iletişim düzeni vardı. Bu program Türkiye'nin lehine idi. Biz Ege'deki problemlerimizi, Kıbrıs davamızı anlatamıyoruz. Çünkü büyük haber ajansları bir haberi isterlerse verirler, istemezlerse vermezler. Verdiklerini de kendi açılarından değerlendirerek verirler. Bunları tartışmak politika yapmak mıdır? Oysa asıl bugün yapılan politikedir.

Bu durum dünyanın genel şartlarının sonucu olarak ortaya çıktı. Ekonomik bakımdan güçlü devletler bu güçlerini değişik şekillerde kullanıyorlar. Etkilerini Unesco'nun işleyiş şeklini değiştirmede de kullandılar. Yardıma ihtiyaç duyan ülkeleri kendi politikalarını desteklemeye ikna ettiler. Türkiye bu gelişmeden en çok zarar gören ülkelerdendir. Çünkü ekonomik ya da askeri gücü ile sesini dünyaya duyuramaz. Ama Atatürk devrimi ile kazandığı manevi nüfuzu vardı. Bu nüfuz artık eskisi kadar etkili değildir. Çünkü Unesco artık bilim adamlarının, fikir adamlarının etkisi dışına çıktı.

- Bu durumda Unesco artık bilimi, eğitimi, kültürü yaygınlaştıracak bir kurum olmaktan çıkıyor mu?

- Başlıca hedefi bu olmaktan çıktı. Herhalde gene bir takım programlar yapılacak. Ancak bu programlar sanayileşmiş ülkelerin istedikleri sınırlar içinde kalacak. Örneğin, Kültürel Kalkınma Dünya onyıllı programında böyle oldu. Anlamlı ve çok kapsamlı bir program idi. Başlatılalı 4,5 yıl oldu. Çok az şey yapıldı. Hedefi ekonomik

kalkınmanın kültürel boyutu idi. Atatürk durumu hemen kavramış ve Yunanlılar Polatlı'da iken Eğitim Kongresini toplamıştı. Çünkü kurulacak yeni devlet, eğitim sistemi temelinden değiştirilemeden, kültür çağdaş düzeye çıkarılmadan yaşatılamazdı. Atatürk bunu 1920'lerin başında anlamıştı. Unesco henüz anlamıyor yada anlamazlıktan geliyor.

Bu programın hedefini ben şöyle değerlendirim: başlıca hedef evrensel bir rönesans olmalıdır. Bunu İtalya yaptı, Fransa yaptı, Almanlar yaptı, Türkiye Atatürk'le yaptı. Bütün dünya yapsın. Rasyonel düşünceye inansın, geleneksel kültürün içine teknoloji ve bilim nosyonlarını kattığı gibi Unesco ilkelerinin kaynağı olan değerleri de katsın ve evrensel rönesansı gerçekleştirsin. Bunları 1987'den beri söylüyoruz. Duymuyorlar, ya da anlamazlıktan geliyorlar. Bana öyle geliyor ki sanayileşmiş ülkeler karşlarına yeni ekonomik güçlerin çıkmasından çekiniyorlar. Üçüncü dünya daha yüksek bir refah düzeyine çıksın, ama gerçek bir uyanış olmasın.

Unesco kuruluş esprisini tamamen kaybetti. Kaybetmesinin sebebi de 2. Dünya Savaşının acılarının çoktan unutulmuş olmasıydı. Dikkat ediyor musunu, 2. Dünya hatta 1. Dünya Savaşından önceki duruma döndük. Balkanlar eski Balkanlar oldu. Fransa Almanya'dan korkuyor, Almanya etki alanını genişletmeye çalışıyor.

- Peki, barışı, uluslararası anlayışı geliştirmek isteyen Unesco ne yapıyor?

Unesco'nun bunlara karşı çıkması gerekiyor. Evrensel barışın, sürekli barışın hantalandığını söylemesi gerekiyor. Kendi ilkelerini savunması gerekiyor. Oysa Unesco ne diyor? Değişen dünyaya ayak uydurmak zorundayız diyor. Değişen dünya kötüye gidiyorsa ona ayak uydurulmaz. Unesco atılan yanlış adımları düzeltmelidir.

Milli Komisyonumuz Unesco'nun bir aydınlar forumu olma niteliğini yitirmemesi ve insanlığa adil ve sürekli bir barış sağlama hedefinden şaşmaması için mücadele etmelidir.

Söyleşi: Korkmaz Alemdar

UNESCO TÜRKİYE MİLLİ KOMİSYONU BAŞKANI PROF. DR. SUAT SİNANOĞLU: UNESCO KURULUŞ ESPRİSİNİ KAYBETTİ

Unesco'nun konumunu bugünkü dünya koşullarında nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Unesco bilindiği gibi Birleşmiş Milletler sistemi içinde büyük bir teşkilattı. Buna başlangıçta büyük önem veriliyordu. Amacı eğitimle, kültürle, bilimle toplumları evrensel barış kavramına alıştırmak ve zihinlerde savaşın kaçınılmaz olduğu yolunda yerleşmiş olan ön yargıya karşı evrensel ve sürekli barışın korunabileceği inancını yerleştirmektir. Bunun için de

dünyadaki bütün ülkelerin fikir, bilim ve sanat adamlarına başvurmak, bunlardan yararlanmak ve dünya çapında programlar yapmaktır. Nitekim, Unesco Milli Komisyonları idi. Bu komisyonlar her ülkenin seçkin insanlarının Unesco programlarına katkıda bulunmasını sağlıyordu.

1952 - 53 yıllarına kadar Unesco Merkez Yürütme Kurulu'na her seçim bölgesinden belirli sayıda temsilci seçiliyordu. Temsilci seçiminde her ülkenin önerdiği adayın

kişiliğine dikkat edilirdi. Devletler değil, kişiler seçilirdi. 1953'de ABD'nin baskısıyla temsilciler hükümetlerini de temsil etsinler dendi. Bunun temel amacı örgütte kişilerin değil, hükümetlerin ağır baskısını sağlamaktı.

Son Genel Konferanstan bir süre önce Japon Hükümeti, Unesco'nun yapısını, fonksiyonunu ve amaçlarını değiştirecek nitelikte bir proje ileri sürdü. Konu hükümetler düzeyinde ele alındı ve Genel Konferansın başlamasına birikiğün kala konsensus ile kabul edildi. Proje Merkezin yürütme Kurulu'na kişilerin değil, ülkelerin seçilmesini öngörüyordu. Her ülkenin temsilci sını öngörüyordu. Her ülkenin temsilcisi kendi hükümeti tarafından seçilecekti. Bu durumda Yürütme Kurulunda siyasetler ve diplomatlar büyük çoğunlukta olacaktı. Unesco merkezi esasen çeşitli politik baskılar altındaydı, Yürütme Kurulu'da böylece politikanın etkisine girmiş oluyordu. Geriye Genel Konferans kalıyordu. Unesco Genel Konferansları beş hafta kadar sürerdi. İki yıllık program ve bütçe tasarısı Komisyonlarda görüşülür, alınan kararlar Genel Kurul'da onaylanırdı. Komisyonlarda Milli Komisyonların temsilcileri arasında, yani fikir ve bilim adamları arasında ciddi tartışmalar olurdu.

DÜNYA ÇOCUK TİYATROLARI FESTİVALİ ANTALYA'DA DÜZENLENDİ

Antalya, 18-26 Nisan 1992 tarihleri arasında, çocukların çocuklara oynadığı bir tiyatro şenliğine sahne oldu.

Kültür Bakanlığı, Amatör Tiyatrolar Birliği (IATA) ve Devlet Tiyatroları Opera ve Balesi Çalışkanları Vakfı (TOBAV) işbirliği ile düzenlenen 2. Dünya Çocuk Tiyatroları Festivali'ne 30 ülkeden çok sayıda çocuk katıldı.

"Çocuk Gözüyle Dünya" sloganı festivalin ana temasını da oluşturacaktır. Festivalin amacı, dünya çocuklarının bir festival ateşiyle kaynaşmasını ve tiyatro kültürünün çocuktan başlayarak kökleşmesini sağlamaktır. Bu arada, değişik dünya kültürlerinden gelecek çocukların Türk aileler yanında konut edilecek olması kültürlerarası iletişime katkıda bulunacaktır. Siyasal

ve kültürel alanda globalleşmeye giden dünyamızda bu tür organizasyonların yaygınlaştırılması dileğimizdir.

Türkiye'de ile defa düzenlenen festival, tiyatro pedagojisi, yaşam ve tiyatro, eğitimde drama gibi kavramların ülkemiz gündemine girmesini de sağlıyor. Tiyatro bir yaşam biçimi olarak, kişilik gelişimi, yaratıcılığın keşfi, bireyin kendini ifade etmesi gibi özellikleriyle Çocukların Eğitimi'nde önemli rol oynayan bir sanat dalıdır. Bu nedenle, okullarda tiyatro eğitiminin tüm eğitim ve öğretim sisteminde "Eğitimde Drama" yönteminin kullanımının nedenli büyük önem taşıdığı bir gerçektir.

Festival bu yönleriyle eğitime katkıda bulunduğu gibi, ülkemizin tanıtımını da üstleniyor.

Devamı 15. Sayfada

İLETİŞİM DÜNYASI

Sahibi:

Unesco Türkiye Milli Komisyonu
Adına

Prof. Dr. Suat Sinanoğlu

Suat Sinanoğlu, Oluş Arık, Emel Doğramacı, Beyir Atalay, Nihat Bilgen, Recep Bilginer, Hamdi Binay, İsmet Birsel, Ziya Bursalıoğlu, İlker Erbil, Bozkurt Güvenç, İlber Ortaylı, Hayriye Sezgin, Uygur Tazebay, İlhan Temizsoy

Yazışma Adresi:

Unesco Türkiye Milli Komisyonu , Göreme Sokak No: 7
Kavaklıdere - ANKARA
Fiyatı : 1000 TL.

Yapım: MAKRO LTD. ŞTİ 230 41 35

Sorumlu Yayın Müdürü:

Hıfzı Topuz

Yayın Kurulu

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu:
Hıfzı Topuz, Raşit Kaya, Oya Tokgöz,
Korkmaz Alemdar